

TAINA LAAKSOHARJU

Lapsen luontosuhteen
tukeminen - opas
kasvattajille

2026
Pro Lapinlahti Mielenterveysseura ry
Lasten luontolähde projekti
Kaupunkiluontokeskus

PL
PRO LAPINLAHTI
MIELENTERVEYSSEURA RY

Teksti

© Taina Laaksoharju, 2026

Kuvitus ja graafinen suunnittelu

© Jennifer Ramirez / UUDLY.fi, 2026.

Tämä teos on käytettävissä Creative Commons
-lisenssillä CC BY 4.0.

Tekstiä saa kopioida, jakaa ja käyttää vapaasti,
kunhan alkuperäinen tekijä mainitaan. Kuvitus
ja graafinen suunnittelu: kaikki oikeudet
pidätetään.

Teos on tuotettu osana Lapinlahden Lähteen
Kaupunkiluontokeskuksen Lasten Luontolähde
-hanketta.

Helsinki, Suomi, 2026

Painettu (Joon OÜ)

ISBN 978-952-88-1990-5

TAINA LAAKSOHARJU

Lapsen luontosuhteen tukeminen - opas kasvattajille

2026

Pro Lapinlahti Mielenterveysseura ry

Lasten luontolähde projekti

Kaupunkiluontokeskus

Aineisto

Tietoa kirjoittajasta	3
Kiitokset	5
Esipuhe	7
Miksi tätä opasta tarvitaan?	7
Puheenvuoroja asiantuntijoilta	9
Lasten monilajiset suhteet	15
Luonnonkirjon kunnioittaminen ja kasvaminen kohti planetaarisesti kestävä elämää	21
Lapsen luontosuhde; mitä sillä tarkoitetaan?	29
Luontosuhde ja lapsen mielen hyvinvointi	38
Lapsen luontosuhteen kehitysvaiheet	41
Teini-ikäiset ja nuoret: Omien arvojen ja paikkasuhteen rakentuminen	43
Tarjoumat - Luonto vastaa lapsen tarpeisiin	44
Parhaat luonnon tarjoumat lapselle	45
Tarkistuslista: Tarjoaako ympäristö lapselle hyviä luonnon tarjoumia	52
Lapsen paikkasuhteen kehittyminen	57
Ympäristö lapsen luontosuhteen mahdollistajana (YTE -teoria)	69
Aikuisen merkitys luontosuhteen tukemisessa	81
PIA -malli: Luontosuhteen tukemisen periaatteet	87
Viitteet	97

Tietoa kirjoittajasta

Taina Laaksoharju on ympäristökasvatuksen asiantuntija, maa- ja metsätieteiden tohtori sekä Lasten Luontolähde -hankkeen projektipäällikkö. Hänen työnsä Pro Lapinlahti mielenterveysseuran Kaupunkiluontokeskuksessa keskittyy luonto- ja paikkasuhteen ja hyvinvoinnin vahvistamiseen kaupungissa.

Kirjoittaja **Taina Laaksoharju** on kolmen jo aikuisen lapsen äiti, maatalous- ja metsätieteiden tohtori (MMT) ja ympäristökasvattaja. Hän on tutkinut lasten paikkasuhteen kehittymistä puutarhassa ja työskentelee Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry:n Kaupunkiluontokeskuksessa projektipäällikkönä Lasten Luontolähde -hankkeessa.

Taina on kehittänyt PIA-mallin (Paikka-Intentio-Aika) sekä YTE-teorian (Yllykkeet + Tarjoumat - Esteet), jotka toimivat tämän oppaan pedagogisena perustana.

Taina Laaksoharju

Kaupunkiluontokeskus

taina.laaksoharju@lapinlahdenlahde.fi

<https://lapinlahdenlahde.fi/projekti/lastenluontolahde/>

Kiitokset

Tämän oppaan kirjoittaminen on ollut haaveeni vuoden 2020 väitöstilaisuudesta lähtien. Tutkimuksen todellinen arvo syntyy vasta silloin, kun sen tulokset pääsevät osaksi ihmisten tietoisuutta. Haluan sekä omasta että Pro Lapinlahti mielen-terveysseuran ylläpitämän Lapinlahden Lähteen Kaupunkiluontokeskuksen puolesta kiittää lämpimästi kaikkia, jotka ovat olleet mukana Lasten Luontolähde -hankkeessa ja tämän oppaan syntymisessä.

Ensimmäinen kiitos kuuluu ympäristöministeriölle sekä Keski-Suomen ELY-keskuksen (nyk. Keski-Suomen elinvoimakeskus) ympäristökasvatusasiantuntija Tanja Tuuliselle tuesta, joka mahdollisti oppaan kirjoittamisen ja julkaisemisen osana Lasten Luontolähde -hanketta.

Lämmin kiitos asiantuntevalle ohjausryhmälle: Anna Haukka (SYKLI), Anna J. Lehtonen (Jyväskylän yliopisto), Riikka Nurmi (MIELI ry), Marjo Myllyniemi (Ympäristökoulu Polku) ja Eeva-Maija Bergholm (Lasten ja nuorten puutarhayhdistys). Kiitos kannustuksesta, asiantuntemuksesta ja arvokkaista näkökul-

mista koko hankkeen ajan.

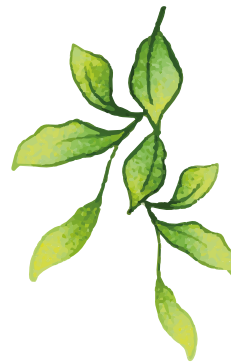
Kiitän sydämellisesti kollegoitani ja harjoittelijoita tekstin oikoluvusta ja kehittämisehdotuksista, erityisesti Juhana Heikkilää, Siru Vallealaa, Riikka Björniä ja Sara Luukkosta. Erityiskiitos kuuluu Ilona Rautiaiselle ajatuksia herättävästä palautteesta sekä Jennifer Ramirezille oppaan kauniista ja huolitellusta ulkoasusta. Kiitos myös toiminnanjohtaja Nonni Mälikärjelle luottamuksesta toteuttaa tätä kutsumustyötä.

Lämpimät kiitokset kaikille työpajoihin ja koulutuksiin osallistuneille kasvattajille, Helsingin yliopiston monilajisen pedagogiikan tutkijayhteisölle, väitöskirjatutkija Minna Saarelle sekä LYKE-verkoston ympäristökasvattajille keskusteluista, jotka ovat syventäneet omaa ajatteluani ja auttaneet kirkastamaan tämän oppaan näkökulmaa.

Kiitän myös Gaye Amusta (Learning in Nature Ltd), joka auttoi minua näkemään, kuinka arvostettua suomalainen luontokasvatossaaaminen on myös kansainvälisesti.

Ennen kaikkea kiitän kaikkia lapsia, joiden kanssa luonnossa vietetyt hetket ovat vuosien varrella opettaneet minulle, miksi tätä työtä kannattaa tehdä.

Taina Laaksoharju

Esipuhe

Miksi tätä opasta tarvitaan?

Lapset ovat lapsia – vaikka maailma heidän ympärillään muuttuu nopeasti. Kun aloitin oman tutkimustyöni lapsen luontosuhteen muodostumisesta vuonna 2008, jokaisella lapsella ei vielä ollut kännykkää taskussaan. Keskustelussa ei juurikaan kuulunut puhetta keskittymiskyvyn heikkenemisestä tai ruutuajan vaikutuksista hermoston kehitykseen. Huoli kohdistui lähinnä liialliseen pelaamiseen. Perheet kaupungissakin veivät kyllä lapsia ulos, vaikka ohjatut harrastukset alkoivat jo silloin täyttää lasten kalentereita.

Väitän, että reilussa kymmenessä vuodessa lasten mahdollisuudet viettää aikaa ulkona luonnossa ovat **radikaalisti heikentyneet**. Harvinaisia ovat vapaat pihaleikit ja omaehtoiset tutkimusretket lähimetsään. Digilaitteet ja viihde kilpailevat lasten – ja myös aikuisten – huomiosta ja ajasta. Tilannetta ei voi verrata omaan lapsuuteeni 1970-luvun Laajasalossa, jolloin meidät lähetettiin ulos pihalle avain kaulassa seikkailemaan kallioille, kukkuloille ja kaupunkimetsiin – eikä meitä meinanut saada sisälle edes syömään.

Tämä opas on kirjoitettu kannustukseksi kaikille kasvattajille – varhaiskasvattajille, opettajille, vanhemmille, isovanhemmille ja muille aikuisille, jotka haluavat olla läsnä lapsen kasvussa ja maailmassa. Oppaan tarkoitus on auttaa ymmärtämään, kuinka keskeinen rooli aikuisella on lapsen luontosuhteen rakentamisessa. Ilman kosketusta luontoon ei synny kokemuksellista yhteyttä, joka vahvistaisi lapsen hyvinvointia, sinnikkyyttä ja ymmärrystä omasta paikastaan maailmassa. Opas on suunnattu erityisesti lapsen vapaa-aikaan, mutta sitä voidaan hyödyntää myös kerhotoiminnassa tai varhaiskasvatuksessa.

Pieni lapsi ei pääse yksin luontoon – hän on aikuisen varassa. Meidän tehtävämme on **viedä lapsi ulos, pysähtyä, ihmetellä ja mahdollistaa**. Ei tarvitse lähteä kauas – oma piha, lähipuisto tai lähin pusikko riittää. Aikuisen myönteisellä **asenteella, läsnäololla ja rohkaisulla** on valtava vaikutus siihen, kuinka turvallisesti lapsi kokee olonsa luonnossa ja kuinka rohkeasti hän uskaltaa toteuttaa omaa uteliaisuuttaan, leikkiään ja luovuuttaan.

Aikuisen hyväksyvä katse, rinnalla kulkeminen ja hiljainen tuki ovat kasvualusta lapsen elinikäiselle luontosuhteelle. Läheiseksi muodostunut luontosuhde ei katkea, vaan se tuottaa iloa, ihmetystä ja hyvinvointia läpi elämän vanhuuteen saakka. Toivon, että tämä opas antaa sinulle inspiraatiota, näkökulmia ja käytännön tukea siihen tärkeään tehtävään, jossa juuri sinä olet tärkeä: **olla lapselle polku luontoon.**

Puheenvuoroja asiantuntijoilta

Empatian siivín kohti hyvinvointia ja monilajista yhteiselo

Anna Lehtonen, Jyväskylän Yliopisto.

Empatia eli kyky ymmärtää ja myötäelää toisen kokemuksia on nimetty hyvinvoinnin supervoimaksi. Kyky empatiaan on hyvin olennainen hyvinvoinnin taito, koska se mahdollistaa vuorovaikutuksen, moraalisen ajattelun sekä terveet ja toimivat suhteet lajitovereihin. Empatia on myös moraalisen ajattelun perusta. Empatia voi olla välitön, sanaton kokemus tai syntyä tiedon ja kriittisen pohdinnan kautta. Luontosuhteessa olennaista on toisiin lajeihin kohdistuva empatia.

Empatia on tärkeä osa luontosuhdetta. Luontosuhteen kannalta olennainen kysymys on: voimmeko löytää empaattisen suhteen luontoon ja luopua ajatuksesta ihmisen ylivertaisuudesta – jolle ei ole oikein mitään perusteita – kuten **Sami Keto** kirjassaan ‘Enemmän kuin sapiens – kasvu elonkirjon jäseneksi’ kirjoittaa. Esimerkiksi muurahaiset ovat ihmisiä menestyneempi laji, sillä

niiden menestyksen salaisuus on yhteistyö, kyky vuorovaikutukseen, huolehtiminen yhteisestä hyvästä ja koko keon ja muurahaisyhdyskunnan tarpeista.

Kirjassaan 'Empatia – myötäelämisen tiede' **Elisa Aaltola** ja Sami Keto erottelevat erilaisia empatian tyyppejä, joiden kautta onkin hyvä pohtia, miten empatiaa voisi harjoitella ja vahvistaa. Elisa Aaltola ja Sami Keto pohtivat kirjassaan myös, miten ihmiset kykenevät rakentamaan yhteenkuuluvuutta tuottavia ja elämää kannattelevia vastavuoroisia suhteita nyt ja tulevaisuudessa.

Kun arkikielessä puhutaan empatiasta, sillä tarkoitetaan yleensä toisen asemaan asettumisen kykyä, sitä, miltä itsestä tuntuisi olla toisen tilanteessa. Tätä Elisa Aaltola nimittää *projektiiviseksi* empatiaksi. Tässä on kuitenkin väärinymmärryksen vaara varsinkin, jos inhimillistämme eläimiä. Siksi toisten lajien elämään eläytyessä on hyvä yrittää jättää oma kokemuksensa pois ja ikään kuin muuttua tai sulautua toiseksi (*simuloiva* empatia). Monilla on myös kokemuksia tunteiden ja kokemuksen välittömästä jakamisesta esimerkiksi koiran kanssa, tai sanattomasta empaattisesta kommunikoinnista ja yhteisymmärryksestä kehollisen kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen kautta (*kehollinen* empatia). Näissä kaikissa empatian muodoissa on hyvät puolensa ja myös vaaransa, joita Elisa Aaltola on kirjassa avannut. Empatiaa kannattaakin harjoitella monipuolisesti sekä tunteen ja tiedon tasolla että pohtimalla kriittisesti asenteitamme ja ajattelutapojamme.

Muita nisäkkäitä kuin selkärangattomia kohtaan on helpompaa tuntea empatiaa. Esimerkiksi eläinten poikaset herättävät ihmi-

sissä helposti tunnetason (*affektiivista*) empatiaa. Mutta toisten lajien – kuten muurahaisten – elämysmaailmaa voi olla kuitenkin vaikea tavoittaa, koska ne ovat niin erilaisia eläimiä kuin me. Siksi niiden elämän tai aisti- ja kokemusmaailman ymmärtämiseen tarvitaan tietoa ja *kognitiivista* empatian harjoittamista.

Kulttuurisista syistä on taas joitain lajeja, joita kohtaan on vaikeampi tuntea empatiaa. On silti hyvä pohtia kriittisesti, miksi meidän on vaikea tuntea empatiaa näitä tiettyjä lajeja kohtaan (*reflektiivinen* empatia). Toisaalta tarvitaan myös empatiaa, jotta voimme ymmärtää toisten ihmisten näkökulmia; esimerkiksi metsästäjien on vaikea tuntea empatiaa susia kohtaan metsästyskoiriensa takia.

Itsensä unohtaminen **eläytymällä** toisten lajien perspektiiviin voi tehdä meille hyvää. Empatiaa voisi harjoitella lähiympäristössä, puistossa tai rakennetussa ympäristössä kuvittelemalla vaikka 10 minuutin ajan olevansa esimerkiksi kettu, varpunen tai mehiläinen ja pohtia, millaista niiden elämä on kaupunkiympäristössä ja mitä haasteita ne kohtaavat. Lasten kanssa empatian harjoittelu toteutuu parhaiten yhdessä havainnoiden ja leikkien, tietoa etsien, tarinoita lukien sekä yhdessä ihmetellen ja keskustellen.

Eläytymällä toisten lajien elämään voimme löytää uusia ja parempia keinoja, miten voimme konkreettisesti pienin teoin edistää naapurilajiemme elinmahdollisuuksia, ja samalla terveempiä ja monimuotoisempia ekosysteemejä. Tähän tarvitaan sekä eläytymiskykyä että tietoa toisten lajien tarpeista ja elintavoista. Kiinnostavaa on myös pohtia, mitä yhteistä meillä on toisten lajien kanssa. Mitä me kaikki tarvitsemme? Entä miten olemme erilaisia?

Voiko kasveja kohtaan tuntea empatiaa? Osallistuin kerran työpa-
jaan, jossa tehtävänä oli haastatella jotain muunlajista. Itselleni
unohtumaton elämys oli suuren vanhan lehmuksen haastat-
telu. Tämä suuri puu oli varmasti selvinnyt monista vaikeista
vaiheista. Pohdin sen kanssa selviytymistä erilaisista kriiseistä
kuten sodista. Puuta katsellessani havaitsin, että se oli päästänyt
irti ja antanut liian raskaiden ja elinvoimansa menettäneiden
oksiensa tipahtaa maahan. Puun runko oli vankka mutta ryppyi-
nen ja moneen kertaan kuoriutunut, täynnä koloja ja nystyjä.
Runko yhdessä tukevien juurten kanssa tarjosi elämän mahdol-
lisuuksia monille muille lajeille. Puu oli siis selvinnyt vaikeista
olosuhteista elämällä yhdessä muiden oman lajinsa edustajien
ja muiden eliölajien kanssa.

Kestävän tulevaisuuden edistämiseen tarvitaan yhteisöllisiä
tekoja, empatiaa ja ennen kaikkea tilaa kohdata toisemme –
myös toistemme erilaiset näkemykset ja maailmankuvat. Kun
rakennetaan yhteistä kieltä ja yhteisiä tavoitteita, syntyy tilaa
toivolle. Parhaimmillaan empatian kylväminen voi olla yksi
polku kohti kestävämpää tulevaisuutta ja toivoa monien kii-
rien ajassa. Samalla myös kokemus oman elämän merkityksel-
lisyydestä ja henkinen hyvinvointi voivat vahvistua. Eläytymällä
toisten lajien maailmaan empatian kautta voimme oppia itses-
tämme ja ekologiasta ja löytää kestävämpiä tapoja olla ja elää
yhdessä.

Lähteet:

Aaltola Elisa & Keto Sami, (2017). Empatia: myötäelämisen tiede.
Into-kustannus.

Keto, Sami (2022). Enemmän kuin sapiens – Kasvu elonkirjon
jäseneksi. Into-Kustannus.

Molemmilta kirjailijoilta on myös empatista podcasteja, erityi-
sesti Elisa Aaltolan Valoja.

Tietoa tämän luvun kirjoittajasta

Anna Lehtonen työskentelee kestävyyskasvatuksen ja -osaimisen tutkijana Jyväskylän yliopistossa Koulutuksen tutkimuslaitoksella. Hän on kehittänyt luovia menetelmiä ja soveltanut erityisesti draamakasvatuksen työtapoja sekä tutkimustyössään että toimiessaan kouluttajana ja luokanopettajana.

Lasten monilajiset suhteet

Minna Saarela, Helsingin yliopisto

Vaikka lasten luontosuhteet paikallistuvat usein lähiympäristöön, liittyvät ne laajemmin globaaleihin ekologisiin kestävyysaasteisiin. Ilmastonmuutos, luontokato ja ympäristöjen saastuminen ovat esimerkkejä kestäättömistä suhteista. Ihmisten vaikutukset ekosysteemeihin ovat niin laajoja, että aikaamme on ehdotettu kutsuttavan antroposeeniksi eli ihmisen ajaksi (Hohti, Tammi, Rautio & Pyyry, 2022). Tämä on nostanut esille tarpeen tarkastella ihmisen paikkaa maailmassa kriittisesti.

Mitä monilajisilla suhteilla tarkoitetaan?

Ihmistä ja kulttuuria on tarkasteltu länsimaisessa ajattelussa pitkään luonnosta erillisinä. Modernissa ajassamme kulttuuri on erotettu luonnosta samoin kuin ihminen eläimistä ja monien alkuperäiskansojen ajatteluun kuuluva ymmärrys luonnon ja kulttuurin erottamattomuudesta on jätetty pitkälti huomiotta. Modernin ihmisen luontosuhdetta on hallinnut välineellinen talousajattelu samaan aikaan, kun lasten kehollista yhteyttä

luontoon on romantisoitu luonnollisena. Kasvatus on merkinnyt siirtymää kulttuurin pariin, ja kulttuurin keskiössä ovat olleet ihmisten väliset suhteet ja toiminta. Kasvatusta onkin kritisoitu ihmiskeskeisyydestä (antroposentrismi) (Ylirisku, 2021).

Ihmisten ja muiden elollisten olentojen välisiä suhteita on kuitenkin alettu pohtimaan uudelleen. Taustalla vaikuttaa tieteessä ja taiteessa tapahtunut eläinkäänne, jonka myötä eläimiä on alettu pitää itseisarvoisina, tuntevina, sosiaalisina ja aktiivisina toimijoina. Myös näkemys kasvien ja sienten passiivisesta äänettömyydestä on kyseenalaistettu. **Monilajisuudella viitataan pyrkimykseen kiinnittää huomiota myös muiden kuin ihmisten toimintaan osana ihmistä laajempaa maailmaa** (Tammi, Leinonen, Hohti & Rautio, 2020).

Monilajinen kasvatus pyrkii siirtämään huomion ihmissubjektista erilaisiin monilajisiin verkostoihin sekä niihin prosesseihin, joissa kulttuuria ja ihmisyyttä rakennetaan yhdessä toisten lajien kanssa. Keskeistä on tunnistaa ihmisten ja muiden lajien kietoutuminen erilaisiin ekologiisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin verkostoihin sekä oikeudenmukaisuuden ajattelu ihmistä laajemmassa viitekehyksessä. Ihmisten suhteet eri lajien kanssa eivät näyttäydy ainoastaan inhimillisen ilon ja hyvinvoinnin lähteinä, vaan ne sisältävät myös haastavia eri lajien välisiä eturistiriitoja, surua sukupuuton ja ympäristötuhojen äärellä sekä toivoa tasapainoisemmista suhteista eri lajien välillä. Nämä vaikeatkin asiat ovat läsnä lasten luontosuhteissa.

Monilajinen kasvatus käytännön tasolla

Monilajisen kasvatuksen käytäntöjen tuominen osaksi kansallisia opetussuunnitelmia on vuonna 2025 vielä aluillaan, mutta perusteita monilajiselle pedagogiikalle on suomalaisessa tutkimuksessa luotu viime vuosina aktiivisesti. Monilajisen kasvatuksen pedagogiikka rakentuu Valtosen (2022) mukaan kolmen ulottuvuuden ympärille. Niistä ensimmäinen eli affektiivinen ulottuvuus kiinnittää huomiota ihmiseen tuntevana olentona. Kasvatuksessa on uskallettava kohdata myös hankalien monilajisten suhteiden herättämiä vaikeita tunteita ja pysähtyä niiden äärelle. Toinen ulottuvuudesta nostaa keskiöön etologian eli pyrkimyksen ymmärtää eläinten käyttäytymiseen liittyviä näkökulmia. Kolmas ulottuvuus on eettispoliittinen ja koskee arjen aktivismia, jossa pyritään lisäämään ymmärrystä toisten lajien asemasta yhteiskunnassa.

Monilajisen kasvatuksen pedagogiikkaa voi toteuttaa esimerkiksi vierailemalla säännöllisesti paikoissa, joissa toisia lajeja voidaan kohdata. Toistuvien vierailuiden, erilaisten kohtaamisten ja niiden herättämien pohdintojen myötä käsitys toisista ja itsestä voi kehittyä. Saaren (2021) mukaan eläimet huomioiva monilajinen kestävyyskasvatus edellyttää toimintaa eläinten puolesta. Samalla on muistettava, ettei ihmisten aina ole helppoa ymmärtää toisten lajien näkökulmia tai tarpeita, joita tulemme herkästi inhimillistäneeksi. Eläinten lisäksi on muistettava huomata myös kasvit, sienet ja maaperän eliöt sekä se, että joistain huolehtiminen saattaa tarkoittaa toisten sortamista. Arjen aktivismi voi tarkoittaa sitä, että kasvattaja rohkaistuu pysyttelemään vaikeiden avointen kysymysten äärellä ja pohtimaan niitä yhdessä lasten kanssa.

Monilajinen kasvatusta voi tarkoittaa myös herkistymistä arkiselle toisenlaisen kanssa yhdessä olemiselle eli yhteiselolle (Tammi, Hohti, Rautio, Leinonen & Saari, 2020). Tämä edellyttää toisten erityisyyden havaitsemisen ja sen huomioimisen taitoa. Monilajisen havaitsemisen taitojen harjoittelussa voi hyödyntää esimerkiksi verkkosivua Tarinoita lapsista ja lajeista (<https://multispecies-childhoods.fi/fi>), jonka pienet tarinat kytkeytyvät toisiinsa yllättävillä ja ajattelua haastavilla tavoilla. Sivusto perustuu Antroposeenin lapset -tutkimusryhmän hankkeeseen, jossa on tutkittu lapsuuden ilmapiirejä, lasten muuttuvia luontosuhteita ja monilajisen yhteistyön muotoja. Monilajisia kohtaamisia on pysähdyttävä pohtimaan aina tilannekohtaisesti, yhteiskunnallisia kytköksiä hahmottaen, toisista läsnä olevista vaikuttuen ja vastuullisuuteen pyrkien

Lähteet

Hohti, R., Tammi, T., Rautio, P. & Pyyry, N. (2022). Kasvatus antroposeenin aikaan. *Kasvatus & Aika*, 16(3), 2–8.

Saari, M. H. (2021). Animals as stakeholders in education. Towards an educational reform for interspecies sustainability. [Väitöskirja]. Oulun yliopisto.

Tammi, T., Hohti, R., Rautio, P., Leinonen, R-M. & Saari, M. H. (2020). Lasten ja eläinten suhteet. Monilajista yhteiselo. Into.

Tammi, T., Leinonen, R-M., Hohti, R. & Rautio, P. (2020). Monilajiset kanssalaiset. Lasten ja eläinten kohtaamisia arjessa. Teoksessa T. Räsänen & N. Schuurman Kanssakulkijat: monila-

jisten kohtaamisten jäljillä (s. 158–184). SKS.

Valtonen, V. (2022). Kanssakuljeskelua. Monilajisen kasvatuksen teoreettisia ja pedagogisia lähtökohtia. [Väitöskirja]. Helsingin yliopisto.

Ylirisku, H. (2021). Ihmiskeskeisyyden haastamisen tärkeydestä ja vaikeudesta. *Kasvatus*, 4, 456–460.

Tietoa tämän luvun kirjoittajasta

Minna Saarela työskentelee väitöskirjatutkijana Helsingin yliopistossa projektissa MoreChild (Figurations of the child and more than human politics of childhood for the post-Anthropocene: The fossil, the microbe, the weather), jota rahoittaa Suomen Akatemia 2023-2027.

Saarela on taustaltaan varhaiskasvatuksen opettaja, ja hänen väitöskirjatutkimuksensa käsittelee lasten monilajisia suhteita kasvien kanssa.

Luonnonkirjon kunnioittaminen ja kasvaminen kohti planetaarisesti kestävä elämää

FT Anna Haukka, ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen kouluttaja, Suomen ympäristöopisto SYKLI

Luonnon muutosten havainnointi on osa ihmiseksi kasvua: havainnoidessaan kevään kasvua, lehtien aukeamista, lintujen luoman äänimaailman muutoksia, tunnustellessaan syksyn rapisevia lehtiä ja tuntiessaan lumihiutaleen putoavan kasvoille saa lapsi korvaamattomia kokemuksia. Lasten positiivisen luontosuhteen syntyminen on osa elämän mittaista jatkumoa, joka rakentaa kohti planeetan rajoissa toteutuvaa elämäntapaa.

Me ihmiset olemme saaneet aikaan tämän planeetan elinympäristölle valtavan mittakaavan muutoksia tahdilla, joka hakee vertaistaan koko maapallon historiassa. Olemme muokanneet elinympäristöjä, muuttaneet ilmastoa ja ajaneet lajeja sukupuuton partaalle. Muutosten perimmäinen syy on luonnonvarojen eli rajallisen yhden planeetan resurssiemme ylikulutus. Me käytämme enemmän kuin meillä olisi varaa, ja toimintata-

pojen tulee muuttua. Näin säilytämme elinkelpoisen planeetan monipuolisine elinympäristöineen tämän sukupolven lapsille ja kaikille tuleville sukupolville.

Kohti planetaarista hyvinvointia

Nykyinen elämäntapa vaatii muutosta, ja yksi tapa hahmottaa sitä on käsittää asia planetaarisen hyvinvoinnin ja elämäntavan kautta. Planetaarisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan sitä, kuinka ihmiset, muut lajit ja luonnon ekosysteemit voivat elää yhdessä hyvin pitkälle tulevaisuuteen. Kaikkien eliöiden hyvinvointi ja ympäristön hyvinvointi ovat kytköksissä toisiinsa. Planetaarisesta hyvinvoinnista huolehtimalla suuntaamme tietoisesti kohti hyvinvoinnin jatkumoa. Esimerkiksi kun kaikki ihmiset saavat lapsuudesta asti luoda ja ylläpitää suhdetta luontoon, edistää luontokosketus monimuotoisen mikrobialtistuksen kautta vahvaa immuniteettia sekä taitoja hyödyntää luonnossa liikkumista ja luonnon tarkkailua mielen hyvinvoinnin tukena myös aikuisuudessa.

Käytännössä kannattaa pohtia luonnossa vietetyn ajan jälkeen yhdessä lasten ja aikuisten kesken, miltä tuntui olla ulkona ja mitä koettiin tai havaittiin yhdessä (katso vinkki Luonnosta hyvinvointia -kortteihin lukemistossa).

Samalla kun pidämme yllä niitä lajirikkaita ympäristöjä, jotka parhaiten vahvistavat meidän ihmisten hyvinvointia, torjumme luontokatoa, ja biodiversiteetin hupenemiseen liittyvän planeetan rajan ylittämistä.

Luonnonkirjo osana luontosuhteen rakentamista

Kuten tässä oppaassa kuvataan, luonnossa on monipuolisesti erilaisia tarjoumia, joita lapset kohtaavat. Kaikki vesistöt, kivet, puut, ruohovartiset kasvit, sienet, hyönteiset ja muut näkymättömät eliöt ovat samalla osa paikallista ekosysteemiä eli elottoman ja elollisen luonnon muodostamaa kokonaisuutta. Ekosysteemejä löytyy jokaisen lähiluonnosta hyvinkin erilaisia: ne ovat sekä suuren mittakaavan maisemia kuten metsiä ja merta, mutta myös pienimuotoisia kosteita painaumuksia, puroja, ympäristöään varjoisampia kohtia, tai vaikka lahopuiden muodostamia röykkiöitä. Paikka luonnossa tarjoaa aina myös mahdollisuuden oppia, kuinka muut lajit elävät ja kuinka luonnon kokonaisuus toimii siinä elollisen luonnon yhteisössä, jossa sitä ollaan kulloinkin kokemassa. Lapsen – ja kenen tahansa – luontosuhteen rakentamiseen riittää arjessa saavutettava lähi-luonto ja lyhyetkin hetket, joissa pysähdytään luonnon äärelle.

Pieni lapsi elää hyvin pitkälti hetkessä, leikeissä, tekemisessä ja liikkeessä: hän tarttuu mahdollisuuksiin oppia niiden mukaisesti, eikä oppiminen ole aina suoraviivaista. Suhde luontoon voi näkyä luontaisena uteliaisuutena tai toisaalta vieraan pelkona, jos luontoympäristö ja sen tarjoamat aistikokemukset eivät ole tuttuja. Lapsen maailma on erilainen kuin aikuisen, ja pienelle ihmiselle niitty (monimuotoinen ja tärkeä luontoympäristö) voi tuntua suuren suurelta viidakkomaiselta paikalta, jonka yli ei näe ja jonka korret kutittavat vähän kurjasti sääriä lyhytlahkeiset kesävaatteet päällä. Kun tällaiset hetkellisesti epämiellyttävät tuntemukset saadaan käännettyä turvallisesti uteliaisuudeksi, havainnoiksi, seikkailuksi ja iloksi aikuisen posi-

tiivisen esimerkin avulla, saadaan aikaan parhaimmillaan positiivista eri aistein tutustumista lapselle uuteen ympäristöön ja niihin lajeihin, joiden koti se on.

Tie ympäristön kunnioittamista kohti

Koska elämme nykyihmisten aiheuttamien ympäristömuutosten aikakautta, luonnon tarjoumia tulee käyttää niitä kunnioittaen. Lahopuu, suuren kiven alapuoli, niityn kasvit, puiden oksat ja muut luonnonelementit ovat osa luonnon kokonaisuutta: ne ovat koteja ja resursseja eliöille. Me aikuiset näemme ympäristömuutoksia pidemmällä aikavälillä ja ymmärrämme myös vastuuta, jota liittyy luontosuhteeseen.

Jos jokaisenoikeudet ja erilaisten luonnonsuojelualueiden rajoitukset niihin eivät ole sinulle tuttuja, kannattaa niihin tutustua. Säännöt on laadittu syystä, ja ne myös sallivat paljon! Näytä lapselle esimerkkiä vastuullisesta käyttäytymisestä.

Voitte vaikka jutella yhdessä, miksi tiettyjä asioita ei saa tehdä ulkona tapahtuvan leikin lomassa. Muista kuitenkin, että lapsi kaipaa myös vapautta koskea, tarkkailla ja tutkia, ja pyri tämän oppaan neuvoja noudattaen siihen, ettei liioista säännöistä tule estettä luonnon tuntemiselle ja siellä iloisesti leikkimiselle.

Lasten maailmaan eivät vielä kuulu laajempien ympäristökriisien käsittely ja aikuisten huolet. Luonnossa, luontoa havainnoiden tai sen puolesta toimien vietetty aika luo niitä kokemuksia, joita tarvitaan myöhemmässä elämässä. Luonnossa olemisen ja vastuullisen välittämisen taito voi tarjota turvan myöhemmissä elämän vaikeissa hetkissä. Lapsuuden hetkistä luonnossa

kasvaa pienten purojen kautta virta, joka johtaa todennäköisemmin ympäristövastuulliseen kansalaisuuteen – taitoihin elää planeetan rajoissa.

Lähteet ja lukemisto

Haahtela, T., Hanski, I., von Hertzen, L., Jousilahti, P., Laatikainen, T., Mäkelä, M., Pekka, P., Reijula, K., Saarinen, K., Vartiainen, E., Vasankari, T., Virtanen, S., 2017. Luontoaskel tarttumattomien tulehdustautien torjumiseksi. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 133(1):19-26. <https://www.duodecimlehti.fi/duo13480>

Haltia, Suomen ympäristöopisto Sykli ja WWF Suomi, 2023. Hyvinvointia luonnosta, ohjaajan opas. (Luettu 14.11.2025) <https://sykli.fi/tyokalu-ja-julkaisu/hyvinvointia-luonnosta/>

Haltia ja Suomen ympäristöopisto Sykli, 2023. Luonnosta hyvinvointia -kortit. (Luettu 14.11.2025) <https://mappa.fi/materiaalit/luonnosta-hyvinvointia-kortit/>

JYU.Wisdom Community, 2021. Planetary well-being. Humanities and Social Sciences Communications, 8:258. <https://www.nature.com/articles/s41599-021-00899-3>

Paloniemi, R., Tiitu, M., Viinikka, A., Vikström, S., Furman, E., 2017. Luonto edistämään terveyttä myös kaupungissa.

Näkökulmia ympäristöpolitiikkaan, SYKE Policy Brief. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <https://helda-test-22.hulib.helsinki.fi/items/26848d2d-843a-4994-a934-ee2859747d9b>

Richardson, M., 2023. Reconnection: Fixing our Broken Relationship with Nature. Pelagic Publishing, London.

Stockholm Resilience Centre, 2025. Planetary Boundaries. (Luettu 14.11.2025) <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>

Furman, E., Häyhä, T., Hirvilampi, T., 2018. Maapallolle mahtuva tulevaisuus. Näkökulmia ympäristöpolitiikkaan, SYKE Policy Brief. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/235417>

Metsähallitus, Luontoon.fi-palvelu, 2025. Jokaisenoikeudet ja jokaisenoikeudet luonnon- suojelualueilla. (Luettu 27.12.2025) <https://www.luontoon.fi/fi/lajit/retkeily-ja-ulkoilu/jokaisenoikeudet>

Tietoa tämän luvun kirjoittajasta

Anna Haukka työskentelee ympäristökasvatuksen ja luonnon monimuotoisuuden asiantuntijana Suomen ympäristöopisto Syklissä. Hänellä on 10 vuoden kokemus luonto- ja ympäristökasvatuksesta ja luontosuhteen tukemisesta erilaisten kohdeyleisöjen parissa.

Väitöskirjassaan hän tutki kyselytutkimusten avulla ihmisten ja lintujen suhteita ja erityisesti esteettisiä käsityksiä.

Lapsen luontosuhde; mitä sillä tarkoitetaan?

‘Lapsen luontosuhde’ viittaa lapsen ajatuksiin ja tunteisiin luonnosta sekä käyttäytymiseen luonnossa. Se kattaa lapsen kokemukset, tunteet ja tiedot luonnosta sekä sen, kuinka nämä tekijät vaikuttavat lapsen toimintaan luonnossa tai vaikka asenteisiin ympäristöä kohtaan. Lapsen luontosuhde kehittyy usein luontokokemusten, leikin ja oppimisen kautta, ja sillä on merkittävä rooli lapsen hyvinvoinnissa, kehityksessä ja ympäristötietoisuuden muotoutumisessa.

Läheistä luontosuhdetta voidaan kuvata siten, että ihminen on virittynyt ‘luontotaajuudelle’: hän havainnoi ja huomaa positiivisesti kasveja, eläimiä sekä luonnonilmiöitä kuten säätä ja vuodenaikojen vaihtelua.

Luontosuhde muuttuu ja elää jatkuvasti: se voi olla etäinen, välinpitämätön, neutraali, kiinnostunut, läheinen tai rakas. **Kun ihminen ymmärtää syvällä sisimmässään olevansa osa luontoa, luontosuhde on kehittynyt viisaudeksi, joka näkyy luonnon kunnioittamisena ja empatiana luontoa kohtaan.** On myös hyvä tiedostaa, että ihminen voi kaikenikäisenä luoda läheisempää yhteyttä luontoon.

Lasten luontosuhteen keskeiset ulottuvuudet kasvattajien näkökulmasta

Kun Lasten Luontolähde -hankkeen alkukyselyssä pyydettiin kasvattajia (15 vastaajaa) määrittelemään 'lasten luontosuhde' omin sanoin, heidän määritelmässään lasten luontosuhde hahmottui moniulotteisena ja kokemuksellisenä suhteena luontoon. Tässä suhteessa korostuvat **tunne, tieto, toiminta ja vuorovaikutus**.

Ensinnäkin luontosuhde nähdään **henkilökohtaisena yhteytenä luontoon**. Tämä yhteys rakentuu lapsen omista kokemuksista ja asenteista: siitä, pitääkö lapsi luonnossa olemisesta, tunteeko hän olonsa siellä kotoisaksi ja suhtautuuko hän luontoon kunnioittavasti ja arvostavasti. Tunneyhteys näyttäytyy kiinnostuksena, uteliaisuutena ja viihtymisenä luonnon keskellä.

Toiseksi määritelmässä korostuu **luontoon liittyvä tieto ja ymmärrys**: lapsen käsitys luonnon kiertokulusta, ihmisen roolista osana luontoa sekä käytännön osaaminen siitä, miten luonnossa toimitaan. Luonnon havainnointi, tutkiminen ja siitä oppiminen rakentavat syvempää ymmärrystä luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksesta.

Kolmanneksi lasten luontosuhde on **toiminnallinen ja keholinen**: luonnossa oleminen, leikkiminen, liikkuminen ja tekeminen ovat keskeisiä tapoja, joiden kautta suhde luontoon rakentuu. Kyse ei ole pelkästään tiedosta tai tunteesta, vaan konkreettisesta osallistumisesta elävään ympäristöön.

Lisäksi vastauksissa nousee esiin luontosuhteen **vuorovaikutteisuus ja kehittyvyys**. Luontosuhde rakentuu pala palalta ja vahvistuu toistuvien kokemusten myötä – erityisesti lapsen lähiympäristössä. Aikuisilla on tärkeä rooli tämän suhteen tukemisessa, mutta lopulta kyseessä on lapsen oma suhde luontoon. Matalampi kynnyks mennä luontoon kertoo vahvasta luontosuhteesta; korkea kynnyks viittaa etäisyyteen, jonka ylittämiseen lapsi tarvitsee usein aikuisen tukea.

Lopuksi luontosuhde ymmärretään **laajasti ekologiseksi ja planetaariseksi suhteeksi**, jossa lapsi oppii iän karttuessa tunnistamaan sekä lähiluonnon merkityksen että laajempia ilmiöitä, kuten ympäristövaikutuksia ja kestävän elämäntavan kysymyksiä.

Vastausten perusteella voimme antaa 'lapsen luontosuhde' -käsitteelle seuraavan määritelmän:

Lapsen luontosuhde on lapsen henkilökohtainen, kokemuksellinen ja kehittyvä yhteys luontoon. Se ilmenee vuorovaikutuksessa elävän ympäristön kanssa kiinnostuksena, tunnesiteenä, toimintana ja ymmärryksenä luonnosta. Luontosuhde rakentuu toistuvien kokemusten kautta, erityisesti lapsen lähiympäristössä.

Millainen on hyvä tai huono luontosuhde?

Pyysimme kyselyssä kasvattaja pohtimaan, millainen on **hyvä luontosuhde**. Vastausten perusteella hyvä luontosuhde ilmenee lapsen luontevana ja myönteisenä suhtautumisena luontoon. Lapsi viihtyy ja toimii sujuvasti erilaisissa luontoympäristöissä, kokee ne tutuiksi ja turvallisiksi ja osoittaa kiinnostusta ja uteliaisuutta luonnon ilmiöitä, eliöitä ja monimuotoisuutta kohtaan. Hän suhtautuu eläviin olentoihin kunnioittavasti ja empaattisesti, arvostaa luonnon monimuotoisuutta ja ymmärtää ihmisen olevan osa ekosysteemiä. Hyvä luontosuhde sisältää halun suojella ja vaalia luontoa sekä ymmärryksen siitä, miten oma toiminta vaikuttaa ympäristöön. Luontosuhde vahvistuu myönteisten kokemusten, moniaistisen havainnoinnin ja aikuisen tuen kautta – hyvä luontosuhde ei edellytä kaikkien luonnonpiirteiden miellyttävyyttä, vaan myös pelottavien tai vaikkapa ‘inhottavien’ luonnonilmiöiden hyväksymistä osana kokonaisuutta.

Vastaavasti **heikko tai huono luontosuhde** ilmenee torjuntana, välinpitämättömyytenä, pelkoina tai negatiivisena suhtautumisena luontoon. Lapsi ei kiinnitä huomiota ympäristön eläimiin tai kasveihin, tylsistyy tai kokee luonnon vieraaksi ja epämu-kavaksi. Luontoympäristöt eivät herätä kiinnostusta tai tunne-sidettä, eikä niiden merkitys hyvinvoinnille tai ekosysteemien toiminnalle hahmotu. Luonto näyttäytyy ulkoisena kohteena tai hyödykkeenä, jota voidaan käyttää tai ohittaa – siihen ei muodostu henkilökohtaista, myönteistä suhdetta. Tällaisessa suhteessa luonnon prosessien ymmärrys on heikkoa, samoin kuin tietoisuus omasta vaikutuksesta ympäristöön. Luonnosta

voi puuttua kokemuksellinen ja tunnetasoinen ulottuvuus, eikä sen monimuotoisuutta tai arvoa välttämättä tunnisteta tai kunnioiteta. Usein taustalla on vähäinen kokemus, rajoittavat asenteet tai opitut pelot.

Kannattaa muistaa, että luontosuhde elää koko ajan. Suhde luontoon voi elämän mittaan välillä etääntyä ja sitten taas lähentyä esimerkiksi asuinpaikan mahdollisuuksien, oman harrastu-neisuuden ja elämäntilanteen mukaan. **Luontosuhdetta voi ja kannattaa aina lähentää.** Parasta on, jos on jo lapsena päässyt ‘sinuiksi’ luonnon kanssa, niin luonnonympäristö tuntuu aina kutsuvalta hyvän olon lähteeltä.

Hyvä luontosuhde	Huono luontosuhde
Lapsi viihtyy luonnossa ja liikkuu siellä tottuneesti.	Lapsi tylsistyy luonnossa tai pelkää sitä.
Luonto koetaan läheiseksi, merkitykselliseksi ja tutuksi.	Luonto on etäinen, ulkopuolinen tai yhdentekevä.
Herää kiinnostus ja uteliaisuus kasveja, eläimiä ja ilmiöitä kohtaan.	Luonto ei herätä kiinnostusta tai siihen ei kiinnitetä huomiota.
Lapsi kokee yhteyttä muihin lajeihin ja ympäristöön.	Yhteys luontoon puuttuu tai on ohut ja ulkokohtainen.
Luontoa arvostetaan, kunnioitetaan ja halutaan suojella.	Luontoa kohdellaan välinpitämättömästi tai tuhoavasti.
Lapsi ymmärtää luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien merkityksen ikätasoisesti.	Luonnon prosessien merkitys jää ymmärtämättä, samoin kuin oma vaikutus ympäristöön.
Luonto on osa arkea ja identiteettiä, ei vain satunnaisen retkikohde.	Luonto on vain tausta tai hyödyke, joka voidaan korvata muulla viihteellä.
Luontosuhde on myönteinen, moniaistinen ja kokonaisvaltainen.	Luontosuhde on yksipuolinen, pelkistetty tai puuttuva.

▲ Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden (15) hyvän ja huonon luontosuhteen vertailu

► Luontosuhteen vaikutukset lapsen hyvinvointiin

Kysyimme kasvattajilta heidän havaintojaan luonnossa vietetyn ajan vaikutuksista lapsen hyvinvointiin. Koostimme vastaukset (15 kpl) seuraavaan taulukkoon.

Hyvinvoinnin osa-alue	Luontosuhteen vaikutus
Fyysinen hyvinvointi	Lisää liikuntaa ja aktiivisuutta - Kehittää motorisia taitoja, lihaskuntoa ja kehonhallintaa - Parantaa unen laatua ja ruokahalua - Vahvistaa vastustuskykyä - Tukee terveellistä kasvua ja jaksamista arjessa
Psyykkinen hyvinvointi	Rauhoittaa mieltä ja vähentää stressiä - Helpottaa keskittymistä ja tunneilmaisua - Tarjoaa tunnekokemuksia, iloa ja innostusta - Herättää ihmettelyä ja mielikuvitusta - Kehittää ajattelua ja uteliaisuutta
Sosioemotionaalinen kehitys	Vahvistaa itsetuntoa ja itseluottamusta - Kehittää resilienssiä ja kyvykkyyden kokemusta - Luo tunnesiteen luontoon ("luonto kaverina") - Tarjoaa jatkuvuutta ja turvaa muuttuvassa maailmassa
Eettinen ja arvokasvatus	Lisää empatiakykyä ja huolenpitoa - Tukee ympäristövastuullista ajattelua - Luo perustaa kestäville elämäntavalle - Auttaa ymmärtämään toisten eliöiden ja ympäristön merkityksen
Kognitiivinen kehitys	Aktivoi moniaistista havainnointia - Tukee älykkyyden, ongelmanratkaisun ja oppimisen systeemistä kehittymistä - Mahdollistaa kokonaisvaltaisen oppimisen kokemuksellisesti

Samanlaiset hyvinvointivaikutukset ovat esillä myös lapsen luontosuhdetta käsittelevässä tutkimuksessa. Lotta Salmon (2025) tuoreessa kandityössä raportoitii seuraavia hyötyjä:

1. Tutkimuskoosteen perusteella vahva luontosuhde tukee monipuolisesti lapsen **psykykkistä ja fyysistä hyvinvointia**, ja sen rakentumiseen kannattaa panostaa varhaislapsuudesta lähtien. Luonto tarjoaa lapselle tilan liikkua, leikkiä, rauhoittua, havainnoida ja osallistua ympäristöön koko kehollaan ja mielellään. Luonnon vaikutukset konkretisoituvat lapsen **mielialan kohen-tumisen**, stressin lievittymisen, **mielenterveyden tukemisen** sekä **aktiivisen toiminnan** ja **immuunipuolustuksen vahvistu-misen** kautta.

2. **Fyysisen hyvinvoinnin** näkökulmasta **luonto tukee liikun-nallista aktiivisuutta, aistien kehittymistä ja motorisia taitoja**. Lisäksi se vahvistaa mikrobiomia ja immuunijärjestelmää, sekä edistää palautumista stressistä. Myös monimuotoiset luonno-nympäristöt, kuten metsä ja viheralueet, näyttävät olevan yhtey-dessä parempaan terveyteen ja pienempään allergiariskiin.

3. **Psykykkisesti** vahva luontosuhde **tukee lapsen kykyä käsitellä tunteita, edistää rauhoittumista ja tarjoaa tilaa luovuudelle ja mielikuvitukselle**. Lapsi voi kokea yhteenkuuluvuutta elolliseen ympäristöön, mikä vahvistaa emotionaalista hyvinvointia ja itse-tuntoa. Luonto myös vähentää ahdistusta, masennusoireita ja keskittymisen vaikeuksia, ja sen on todettu tukevan esimerkiksi tarkkaavaisuushäiriöistä kärsiviä lapsia.

4. **Kehityksellisesti** katsottuna lapsen luontosuhde rakentaa pohjaa ympäristömyönteiselle identiteetille, arvoille ja käyt-täytymiselle. Varhaiset myönteiset luontokokemukset kantavat usein aikuisuuteen ja voivat ennustaa myöhempää halua suojella ja arvostaa luontoa.

Edellisten lisäksi luontosuhde tukee myös lapsen sosiaalista kehitystä ja hyvinvointia monin tavoin. **Luontoympäristöt tarjo-avat mahdollisuuksia jaettuihin kokemuksiin ja yhteisiin seik-kailuihin, jotka vahvistavat vuorovaikutusta toisten kanssa**. Luonto toimii sosiaalisesti tasa-arvoisena leikkiympäristönä, jossa eri-ikäiset ja -taustaiset lapset voivat toimia yhdessä luon-tevasti. Yhdessä luonnossa olominen tukee kiintymyssuhteiden, kuten vanhemman ja lapsen välisen yhteyden, rakentumista ja vahvistumista. Lisäksi luonnossa syntyy yhteisöllisiä koke-muksia, jotka lisäävät ryhmään kuulumisen tunnetta ja edistä-vät empatian kehittymistä – **ei vain muita ihmisiä, vaan myös muita eläviä olentoja kohtaan**.

Luontosuhde ja lapsen mielen hyvinvointi

Luontosuhteella on merkittävä rooli lapsen mielen hyvinvoinnin tukemisessa. Tutkimusten perusteella luonnossa oleskelu ja luontoympäristöjen säännöllinen kokeminen ovat yhteydessä lapsen stressitason laskuun, mielialan kohentumiseen ja parempaan tunne-elämän säätelyyn. Luonto tarjoaa lapselle ympäristön, jossa vireystila voi rauhoittua ilman jatkuvaa ohjausta tai suoritusta. Tämä on erityisen tärkeää lapsille, joilla on taipumusta kuormittumiseen, levottomuuteen tai keskittymisvaikeuksiin. Luonnon on havaittu tukevan tarkkaavuuden palautumista ja vähentävän ahdistuneisuutta sekä käytösoireita, ja sen hyödyt korostuvat lapsilla, joilla on neuropsykiatrisia piirteitä tai emotionaalista herkkyyttä.

Mielen hyvinvoinnin näkökulmasta luonto toimii lapselle myös turvallisena ja hyväksyvänä tilana tunnekokemuksille. Luontoympäristöissä lapsella on mahdollisuus kokea iloa, innostusta, ihmettelyä ja onnistumisen tunteita omaehtoisesti. Samalla luonto sallii myös vetäytymisen, hiljaisuuden ja rauhoittumisen. Tällainen joustava ympäristö tukee lapsen kykyä tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan. Kokemus luonnosta ”kaverina” tai pysyvänä, luotettavana ympäristönä voi vahvistaa lapsen perusturvaa ja resilienssiä erityisesti elämän muutostilanteissa tai kuormittavissa arjen vaiheissa.

Lisäksi luontosuhde tukee lapsen myönteisen minäkuvan ja itse-tunnon rakentumista. Luonnossa toimiminen ei perustu vertailuun tai ulkoisiin arviointeihin, vaan lapsi voi kohdata itsensä toimijana omista lähtökohdistaan käsin. Tämä vahvistaa kokemusta kyvykkyydestä ja omasta arvosta. Varhaiset myönteiset

luontokokemukset voivat näin muodostaa suojaavia tekijöitä lapsen mielenterveydelle ja luoda perustaa hyvinvoinnille, joka kantaa pitkälle nuoruuteen ja aikuisuuteen.

Lisälukemista ja tutkimustustaa

Luonnon ja lasten hyvinvoinnin yhteyksiä on tutkittu laajasti ympäristöpsykologian, kasvatustieteen ja lasten mielenterveyden tutkimuksessa. Seuraavat lähteet tarjoavat tutkimuspohjaa tämän luvun teemoille:

Chawla, L. (2015). Benefits of nature contact for children. *Journal of Planning Literature*. Yhteenveto siitä, miten luontokokemukset tukevat lasten psyykkistä, sosiaalista ja emotionaalista hyvinvointia.

Gill, T. (2014). The benefits of children’s engagement with nature: A systematic literature review. *Children, Youth and Environments*. - Katsaus tutkimuksiin luonnon merkityksestä lasten kehitykselle, hyvinvoinnille ja toimijuudelle.

Kuo, M., Barnes, M. & Jordan, C. (2019). Do experiences with nature promote learning? *Frontiers in Psychology*. - Luonnon vaikutukset henkilökohtaiseen kehitykseen kuten keskittymiseen, itsesäätelyyn ja ongelmanratkaisukykyihin (s. 55-57).

Wells, N. & Evans, G. (2003). Nearby nature: A buffer of life stress among rural children. *Environment and Behavior*. - Tutkimus luonnon stressiä lievittävästä vaikutuksesta lapsiin.

Taylor, A. F. & Kuo, M. (2009). Children with attention deficits concentrate better after walk in the park. *Journal of Attention Disorders*. - Luonnon merkitys tarkkaavuuden ja keskittymisen tukena.

Kellert, S. (2002). Experiencing nature: Affective, cognitive, and evaluative development in children. - Biofilia-teoria ja luontosuhteen merkitys lapsen tunne-elämän kehitykselle.

Lapsen luontosuhteen kehitysvaiheet

Lapsen luontosuhde ei synny hetkessä – se rakentuu **vähitellen kehollisten kokemusten, leikin, yhteyden ja toistuvien merkityksellisten hetkien kautta**. Luontosuhteessa tapahtuu usein lähentäviä harppauksia toisten lasten kanssa leikkiessä, ja myös luonto itsessään tarjoaa loputtomasti uusia mielenkiintoisia haasteita, joista kehitys saa vauhtia. Eri ikävaiheissa lapsi lähestyy luontoa eri tavoin. Siksi on tärkeää, että kasvattaja tunnistaa lapsen kehitykselliset tarpeet ja tarjoaa **ikätasoon sopivia tapoja olla ja toimia luonnossa**.

Taaperoiikä (0-4 v): Aistit ja turvallinen läsnäolo

Pienelle lapselle luontosuhde rakentuu **aistien kautta**: koskettaen, kuunnellen, maistellen ja liikkuen. Tärkeintä on **turvallisen läsnäolo aikuisen kanssa**, luonnon rauhallinen havainnointi ja kehollinen kokemus – sammal jalkojen alla, tuulen tunne, lätäkössä hyppiminen. Toistuvat ulkoiluhetket luovat pohjan luontosuhteelle.

Kasvattajalle: Anna aikaa tutkiskeluun ja ihmetelyyn. Aloita säännölliset ulkoilut varhain, äläkä anna sään estää ulkoilua. Puhu luonnosta lempeästi, osoittele ja nimeä asioita, suojaa mutta älä rajoita liikaa. Pysyttele lähistöllä näköetäisyydellä.

Leikki-ikä (n. 5-7 v): Mielikuvitus, liike ja roolileikki

Tässä iässä luonto on suuri seikkailu ja näyttämö luoville **leikeille, tarinoille ja mielikuvitukselle**. Lapsi testaa rajojaan ja tarvitsee liikettä – kiipeämistä, rakentamista, juoksemista. Ympäristön vaihtelevuus innostaa, ja lapsi alkaa luoda paikoille omia merkityksiä ja käyttötarkoituksia.

Kasvattajalle: Tue vapaata ja luovaa leikkiä, tarjoa vaihtelevia paikkoja ja luonnonmateriaaleja. On myös tärkeää, että lapsi saa kokeilla rajojaan, jolloin hän oppii kestävyyttä ja hallitsemaan kehoaan ja riskejä. Katso, kiitä ja kehu lasta jo yrittämisestä. Älä kiirehdi eteenpäin – leikki voi jatkua samoissa paikoissa viikkoja, jopa vuosia. Salli lapsen kasvat-
taa 'reviiriään' itse.

Esiteini (n. 8-12 v): Tutkiminen, rakentaminen ja yhteistoiminta

Esiteinit kiinnostuvat **tiedosta, taidoista ja yhdessä tekemisestä**. He voivat rakentaa majoja, kokeilla retkeilyä, havainnoida ilmiöitä ja osallistua pieniin projekteihin luonnossa. Kavereiden merkitys korostuu, ja omat paikat ovat tärkeitä. Puberteetti-ikässä lapsi saattaa kokea noloksi asioita, joita hän ennen teki mielellään luonnossa.

Kasvattajalle: Mahdollista pitkäkestoisia tekemisiä ja yhteisiä projekteja kavereiden kanssa. Kuuntele lasten omia kiinnostuksen kohteita luonnossa. Vastuu ja pienet haasteet tukevat osallisuuden tunnetta. Kannusta, jos nuori innostuu vaikka kuvaamisesta, viherkasveista tai chileistä. Omat tutkimusretket saavat laajeta kotipihan ulkopuolelle.

Teini-ikäiset ja nuoret: Omien arvojen ja paikkasuhteen rakentuminen

Nuoret etsivät paikkaansa maailmassa ja pohtivat omaa identiteettiään – myös suhteessa luontoon. Luonnossa oleminen voi tarjota **rauhaa, vapautta ja tilaa ajattelulle**. Myös hengailu kavereiden kanssa on tärkeää. Samaan aikaan ympäristökysymykset ja oikeudenmukaisuus voivat herättää nuoren **toimijuutta ja vastuullisuutta**.

Kasvattajalle: Älä pakota, vaan tarjoa mahdollisuuksia luontokontakteihin (esim. puutarhanhoito, sieniretket). Mahdollista tilaa yksinololle, pohdinnalle, yhteisöllisyydelle tai tekemiselle. Nuori voi löytää luonnosta lohdun, oman harrastuksen, mieltä askarruttaneen vastauksen tai vaikka vaikuttamisen kanavan.

Tarjoumat - Luonto vastaa lapsen tarpeisiin

Luontosuhteen rakentumisen kannalta **tarjouma** (*affordance*) on keskeinen käsite, joka tarkoittaa ympäristön fyysisiä elementtejä, joita lapsi **voi havaita, hyödyntää ja muokata** tilanteen, tarpeen ja omien taitojensa mukaan. Tarjoumat ovat siis ympäriltä löytyviä asioita, jotka tarjoavat **toimintamahdollisuuksia** – mutta vain, jos lapsi huomaa ja kokee ne itselleen houkutteleviksi ja tarpeellisiksi. Lisäksi tarjouman tulisi olla saavutettava.

Esimerkiksi puu voi olla yhdelle lapselle kiipeämisen mahdollisuus, toiselle piilopaikka ja kolmannelle majan rakennuspaikka. Sama ympäristön osa tarjoaa eri lapsille erilaisia merkityksiä ja käyttötapoja. Tämän vuoksi **yksilölliset kyvyt, tilannekohtaiset tarpeet ja ympäristön fyysiset ja sosiaaliset ominaisuudet** määrittelevät, mitkä tarjoumat aktivoituvat toiminnaksi – ja mitkä jäävät piiloon. Toisinaan tuo sama puu voi olla lapsen ulottumattomissa esimerkiksi kiireen tai kiellon takia.

Onkin tärkeää huomata, että **tarjoumien läheisyys tai moninaisuus** eivät riitä – niiden täytyy olla myös **sosiaalisesti sallittuja ja saavutettavia**. Aikuiset voivat vaikuttaa paljon siihen, toteutuvatko tarjoumat vai jäävätkö ne käyttämättä. Aikuisen läsnäolon laatu, kiireettömyys, paikan tunnelma ja vapaus kokeilla vaikuttavat siihen, syntyykö merkityksellinen yhteys ympäristöön ja tuntuuko lapsesta, että hän voi “olla oma itsensä” eli aktiivinen ja aloitteellinen toimija luonnossa. Kun lapsi saa toimia omalla tavallaan ja omassa tahdissaan, syntyy tilaa itsenäiselle tutkimiselle, ilolle ja osallisuuden tunteelle.

Lapsen ja paikan välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuu jatkuvaa arviointia: millaisia mahdollisuuksia tämä paikka minulle juuri nyt tarjoaa? Juuri tämä havainto, kokemus ja toiminta rakentavat lapsen **kiintymystä paikkaan** ja vahvistavat luontosuhdetta. Ympäristöt, joissa on **runsaasti monipuolisia ja helposti lähestyttäviä tarjoumia**, mahdollistavat lapselle sen, että juuri hänen tarpeisiinsa vastaava toiminnan mahdollisuus löytyy – ja voi myös muuttua uusiksi kokemuksiksi. Rikkaissa luonnonympäristöissä syntyy luontoyhteyden pohjaksi tärkeitä hetkiä, joissa **lapsi toimii omasta sisäisestä impulssistaan ilman aikuisen ohjausta**, ja näin luontoyhteys kasvaa vahvaksi.

Parhaat luonnon tarjoumat lapselle

Sekä sisäiset että ulkoiset asiat vaikuttavat tarjoumien käyttöön eli **aktivoitumiseen**. Voit pohtia esimerkiksi seuraavia edellytyksiä:

Ulkoisia edellytyksiä: Onko ympäristö fyysisesti ja sosiaalisesti sellainen, että lapsi voi käyttää sitä? Onko ympäristö avoin, turvallinen ja salliva? Löytyykö sieltä houkuttelevia ja vaihtelevia elementtejä (esim. kiviä, puita, rakennusmateriaaleja, piiloja, vettä)? Mahdollistaako ryhmän rakenne ja aikataulut vapaata luontoleikkiä?

Sisäisiä edellytyksiä: Onko lapsella taitoja, rohkeutta ja tunnetta, että “tässä minä saan ja voin toimia”? Onko vireystaso aktiivisuuteen? Aikuisen kannustus, hyväksyvä läsnäolo ja katse ovat avainasemassa.

Millaisia ovat lapselle parhaat tarjoumat?

Monitoimisia:

Sama elementti mahdollistaa monta erilaista toimintaa.

Muunneltavia:

Lapsi voi vaikuttaa, muuttaa, rakentaa, yhdistellä.

Saavutettavia:

Eivät vaadi erityisiä taitoja, mutta haastavat sopivasti.

Tukevat omaa toimijuutta, mielikuvitusta ja yhteisleikkiä.

Ne mahdollistavat luonnollisen oppimisen, ilman välineitä tai aikuisen ohjaamaa tehtävää.

Lasten lähiympäristössä toimintaa mahdollistaa:

Puut (erityisesti matalat, haaraiset tai kaatuneet puut)

tarjoavat kiipeämistä, tasapainoilua, majan rakennusta, piiloutumista, leikkimistä, tarkkailua, materiaaleja luovuuteen

Kivet ja kalliot (erikokoiset ja -muotoiset)

mahdollistavat hyppimistä, tasapainoilua, istumista, kiipeämistä, aarteiden piilottamista tai löytämistä, mielikuvitusleikkiä, voiman käyttöä.

Luonnonmateriaalit (mm. oksat, kaarna, kivet, kävyt, lehdet, siemenet, muta, sammal)¹

rakentamiseen, luovaan taiteiluun, keräilyyn, ruoanlaittoleikkeihin, tarinallistamiseen.

Piilot ja kolot (pensaikot, puunjuuret, kivien kolot, varjopaikat)

turvallisuuden ja seikkailun tunne, yksinolon ja piiloleikin paikat, oma reviiri, roolileikit.

1. Huom! Muista, ettei jokaisenoikeuksiin kuulu luonnonmateriaalien kerääminen luvatta. Varmista, ettei lasten leikeistä ole haittaa luonnolle.

Vesi (puro, sadevesilammikko, lampi, rannat, sade)

roiskiminen, kelluttaminen, liuosten tutkiminen, uomien rakentaminen, aistien aktiivointi, kesällä vesileikit.

Avoimet alueet ja polut

juokseminen, hippaleikit, seuraamisleikit, ryhmäharjoitukset, temppuilu ja tasapainoilu.

Maastoerot ja epätasaisuudet (rinteet, kuopat, mäet)

kiipeäminen, laskeutuminen, ryömiminen, liukuminen, eläytyminen eläinten liikkumiseen, talvella pulkkamäet.

Kasvillisuuden vaihtelevuus (avoin vs. tiheä, korkea vs. matala)

mahdollistaa erilaisia tiloja vaativia rooleikkejä, näkymiseen ja piiloutumiseen liittyviä kokemuksia.

Äänet ja tuoksut (tuuli, linnunlaulu, mullan ja kasvien tuoksu)

rauhottuminen, aistiharjoitukset, läsnäolon kokemus ja uppoutuminen, luontoyhteyden vahvistuminen.

Sääilmiöt ja vuodenaajat (sade, aurinko, lumi, tuuli)

elämyksellisyys, vaihtelu, sitkeys, sääolosuhteisiin sopeutuminen ja vaihtuva tekeminen, kokonaisvaltainen kokemus luonnosta.

Puut = ylivoimainen tarjoumakokonaisuus

Erityisesti **puut** ovat lapsille poikkeuksellisen arvokkaita, koska ne **tarjoavat samanaikaisesti paikan, materiaalit ja merkityksen** lapsen omaehtoiselle toiminnalle. Puut vastaavat lapsen perustarpeisiin liikkua, tutkia, kuulua joukkoon, haastaa itseään, rauhoittua ja luoda uutta. Toisin kuin valmiiksi suunnitellut leikkivälineet, puut ovat **muuttuvia ja monimerkityksisiä** – ne mukautuvat lapsen iän, taitojen, mielikuvituksen ja senhetkisen tarpeen mukaan. Puiden merkitys lasten luontosuhteen tukemisessa ei perustu yksittäiseen toimintaan, vaan niiden **kykyyn vastata samanaikaisesti useisiin lapsen kehityksellisiin, sosiaalisiin ja emotionaalisiin tarpeisiin**. Lasten kannalta parhaita ovat lähimetsiköt tai joutomaat, joissa kasvaa paljon eri ikäisiä ja lajisia puita.

Lapsen tarve -motiivi tai yllyke	Mitä puu tarjoaa (paikka + materiaali)		Esimerkkejä lapsen toiminnasta
Hyväksyntä ja ystävyys	Jaettu paikka, johon kokoonnutaan		Yhdessäolo puun alla, “meidän puu”, yhteiset leikit
Uusien taitojen oppiminen ja esitteleminen	Kiipeilyyn houkutteleva rakenne, oksat eri korkeuksilla		Puuhun kiipeäminen ryhmässä, taitojen näyttäminen toisille
Seikkailu ja mielikuvitus	Korkeus, näkymät, piilopaikat		Seikkailuleikit, “rosvolinna”, “tähystystorni”
Rakentaminen ja oma tila	Oksat, rungot, lehdet, kaarna, neulaset		Majanrakennus, rajatun leikkitilan luominen
Rentoutuminen	Varjo, suoja, pehmeä alusta		Oleilu puun alla, hiljainen yhdessä- tai yksinolo
Lepääminen ja sosiaalinen vuorovaikutus	Turvallinen ja tuttu kohtaamispaikka		Juttelu, kuiskuttelu, tarinoiden kertominen
Ympäristön tarkkailu	Korkeampi näkökulma ja näkösuoja		Maailman katselu puusta, lintujen ja ihmisten seuraaminen
Rauhoittuminen ja itsesäätely	Näkösuoja, kutsuvat oksien muodot ja aistillisuus (näkö, kuulo, tunto)		Yksin oleminen, koskettaminen, läsnäolon kokemus, hengähtäminen
Luovuus	Muodot, tekstuurit, vaihtelevat materiaalit		Tarinat, roolileikit, taide- ja ruokaleikit
Keräily (itsessään palkitsevaa)	Luonnon irtomateriaalit puun ympärillä		Käpyjen, lehtien, oksien, sammaleen keruu
Uusien käyttötarkoitusten löytäminen	Avoin materiaali ilman ennalta määrät- tyä funktiota		Oksa miekkana, keppinä, mittana, taikasauvana
Koristeleminen	Rungot, oksat, kävyt, siemenet, hedelmät, lehdet, neulaset, kaarna, värit		Materiaalien asettelu oman luovuuden mukaan
Itsen haastaminen ja riskienhallinta	Korkeus, epäsymmetria, vaihtelevat pinnat		Kiipeily, tasapainoilu, omien rajojen tunnistaminen

▲ **Taulukko 2.** Puut vastaavat moniin lasten tarpeisiin edistäen hyvinvointia ja kehitystä monipuolisesti.

Tarkistuslista: Tarjoaako ympäristö lapselle hyviä luonnon tarjoumia

Yleisarvio:

- Onko ympäristö monipuolinen ja vaihteleva: kasvillisuus on monimuotoista, esim. eri ikäisiä puita sekä vaihtelevia maastonmuotoja?
- Onko ympäristö riittävän turvallinen, mutta samalla sopivasti haastava?
- Onko lapsella riittävästi mahdollisuuksia toimia vapaasti ja omaehtoisesti ilman jatkuvaa aikuisen ohjausta?

Rakenteet ja elementit:

- Löytyykö alueelta kiivettäviä puita, kaatuneita runkoja tai matalia oksia?
- Onko paikalla erikokoisia kiviä tai kallioita kiipeämiseen, istumiseen tai hyppelyyn?

- Onko maastossa vaihtelua – kuoppia, rinteitä, epätasaisuuksia?
- Onko alueella polkuja tai avoimia paikkoja juoksuun ja ryhmäleikkeihin?

Materiaalit ja säilivävyys:

- Löytyykö luonnonmateriaaleja: esim. keppejä, käpyjä, lehtiä, sammalta, mutaa?
- Saavatko lapset kerätä, siirrellä, tutkia ja käyttää materiaaleja vapaasti?
- Onko ympäristö muokattavissa ja rakennettavissa, esim. majojen tekoon?

Kasvillisuus ja suoja:

- Onko alueella tiheämpää kasvillisuutta tai piilopaikkoja (korkea kasvillisuus kuten pensaikot, kolot)?
- Tarjoaako ympäristö lapselle turvallisuuden ja yksityisyyden kokemuksia?
- Löytyykö alueelta eri ikäisiä ja lajisia, myös kiipeilyyn sopivia puita?

Aistit ja elämyksellisyys:

- Onko paikassa vettä tai kosteikkoja: puro, lätäkkö, vesipiste, ranta?

■ Äänimaisema; kuuluuko luonnon ääniä kuten linnunlaulua, tuulta, veden solinaa?

■ Tuoksut: Miltä tuoksuu metsä tai puutarha, löytyykö haisteltavia lehtiä, multaa, kasveja tai eläinkuntaa?

■ Näkö ja tunto: esim. löytyykö kauniita kukkia, pehmeitä tai karheita aisteja herättäviä pintoja?

Sääolosuhteet:

■ Tarjoaako ympäristö suojaa ja mahdollisuuksia olla ulkona eri säällä?

■ Onko alue houkutteleva myös sateella, tuulella tai kylmemmällä säällä?

■ Ovatko varusteet ja vaatteet säänmukaiset?

Kokonaisuus:

■ Voivatko eri-ikäiset ja -taustaiset lapset löytää omia reittejä, leikkejä ja tekemistä?

■ Onko ympäristö sellainen, jossa lasten toiminta voi synnyttää uusia ideoita ja toimintamahdollisuuksia?

■ Sopiiko ympäristö kaikille, myös heille joilla on fyysisiä rajoitteita?

■ Jääkö lapselle halu palata uudelleen ja jatkaa aiempia leikkejä tai löytää uutta?

<https://lapinlahdenlahde.fi/wp-content/uploads/Tarkistuslista-Lasten-luontolahde-kirja.pdf>

Paikkalähtöisyys

Vanhan sanonnan mukaan ei kannata lähteä merta edemmäs kalaan. Lapsen luontoyhteyden vaalimiseen ja mahdollistamiseen riittää oma lähipuisto, ranta tai kaupunkimetsikkö. Lapselle tärkeintä on saada tutustua ja viettää aikaa rauhassa ja usein lähiluonnossa, jolloin paikkaan syntyy turvallinen ja läheinen suhde ja siellä on mukava olla. **Paikkalähtöisyys** tarkoittaa ajattelu- ja toimintatapaa, jossa oman elinympäristön luontopaikoissa vieraillaan niin usein, että niistä tulee lapselle omia ja rakkaita. Tämä näkyy lapsen kasvavana kiinnostuksena, innostumisena ja oma-aloitteisuutena, jolloin lapsen toimijuus ja omistajuus eli paikkaan kiintyminen vahvistuu.

Paikkalähtöisessä luontotoiminnassa kasvattajat suunnittelevat ja toteuttavat jonkin aiheen (ilmiön, teeman) oppimisen tiettyyn (läheltä löytyvään) paikkaan ja sen erityispiirteisiin. Käytännössä esimerkiksi lasten luontosuhteen tukemisessa paikkalähtöisyys voi tarkoittaa, ettei retki ole vain ”metsäretki”, vaan juuri siihen metsään liittyvien polkujen, puiden, tuoksujen ja tarinoiden tutkimista ja käyttämistä leikin ja oppimisen lähteenä. Paikkalähtöisyys pohjautuu ajatukseen, ettei paikka ole vain tausta tapahtumille, vaan aktiivinen osa prosessia – paikka vaikuttaa siihen, mitä tehdään, miten tehdään ja mitä opitaan. Lähdetään liikkeelle siitä, että ainutlaatuinen luonto juuri tässä paikassa saa ohjata toimintaa lapsen kiinnostuksen mukaisesti. Ei myöskään kannata lannistua, jos oma lähiympäristö ei tarjoaisi kaikkien rikkainta luonnon aarreaittaa. Kaikkialla on luontoa, kun vain on läsnä ja osaa katsoa. Lapset ovatkin mestareita huomaamaan luonnon ihmeet vaikka asfaltin raoista!

Paikkalähtöisyydessä:

Lähtökohtana on paikka itse – sen historia, luonto, kulttuuri, ihmiset, maaston muodot ja merkitykset.

Toiminta rakentuu paikan mahdollisuuksien (tarjoumien) varaan, esimerkiksi maaston muotojen, kasvien, eläinten, rakennusten tai paikallisten tarinoiden hyödyntäminen.

Osallistujien suhde paikkaan syvenee, kun he toimivat sen kanssa vuorovaikutuksessa havainnoiden, muokaten ja oppien siitä.

Paikka on ainutkertainen – paikkalähtöisyys tunnistaa, että vastaava toiminta ei välttämättä toteudu muualla samanlaisena. Paikalta löytyvään elämään tutustuminen aikaansaa empatia muita eliöitä ja elämänmuotoja kohtaan niiden tullessa tutuiksi.

Lapsen paikkasuhteen kehittyminen

Lapsen suhde paikkaan ei synny hetkessä, vaan kehittyy vähitellen kokemusten, vuorovaikutuksen ja ajan myötä. Kun lapsi saapuu uuteen luontopaikkaan, hän ei todennäköisesti heti aloita jännittäviä seikkailu- tai mielikuvitusleikkejä. Epävarmuus ja ujostelu ovat luonnollinen osa tätä vaihetta. Niistä ei tarvitse huolestua, eikä lasta ole syytä hoputtaa. Erityisesti silloin, jos mukana ei ole tuttua aikuista tai kaveria, lapsi tarvitsee aikaa tutustua ja totutella uuteen ympäristöön.

Jos lapsi ei ole aiemmin viettänyt säännöllisesti aikaa luonnossa, epämukavuuden tunne voi kestää muutamasta päivästä jopa viikkoon. Alussa lapsi saattaa myös ilmaista voimakasta pelkoa tai inhoa luonnon ilmiöitä, kuten mutaa tai matoja, kohtaan. Useimmiten nämä tunteet ovat kuitenkin ohimeneviä, ja vähitellen lapsen luontoyhteys alkaa syventyä ja muuttua myönteisemmäksi etenkin, jos vierailut samaan paikkaan ovat säännöllisesti toistuvia. Aikuisen esimerkki ja myönteinen suhtautuminen vaikuttavat tähän prosessiin ratkaisevasti. Lapsi havainnoi tarkasti aikuisen tapaa olla luonnossa ja peilaa omia tunteitaan siihen.

Jokainen lapsi etenee paikkasuhteensa rakentumisessa omaan tahtiinsa. Kasvattajana voit tukea tätä prosessia havainnoimalla lasta ja tarjoamalla sopivasti tilaa, aikaa ja tukea kussakin vaiheessa. On myös hyvä muistaa, ettei paikkasuhteen kehittyminen aina ole suoraviivaista. Lapsi voi palata aiempaan vaiheeseen, edetä nopeasti tai liikkua vaiheiden välillä. Paikkasuhteen syntyyn vaikuttavat monet tekijät, kuten lapsen temperamentti, sää sekä lapsen sen hetkinen fyysinen ja emotionaalinen olo – esimerkiksi nälkä tai väsymys.

Ole läsnä, kannusta, kehu ja vastaa lapsen tarpeisiin ja kysymyksiin herkästi. Näin luot pohjaa merkitykselliselle ja kestäväälle luontosuhteelle. Yhteinen luonnon ihmettely ja tutkiminen on yksi parhaista tavoista herättää lapsen elinikäinen rakkaus luontoon. Samalla yhteinen toiminta vahvistaa läheisyyttä ja luottamusta aikuisen ja lapsen välillä.

Paikkasuhteen tukeminen edellyttää kasvattajalta herkkyyttä, läsnäoloa ja luottamusta lapsen kykyyn löytää juuri tähän paikkaan ja hetkeen sopiva tapa toimia.

Paikkasuhteen kehittymistä voi hahmottaa kolmena vaiheena: **ulkopuolinen, etsijä ja sisäpiiriläinen.**

Kolmivaiheisen prosessi kohti läheistä paikkasuhdetta:

Ulkopuolinen (outsider) –

Lapsi on syrjäänvetäytyvä, havainnoi ja ihmettelee, epäroii ja tarvitsee aikuisen tukea ja kehotuksia.

Etsijä (searcher) –

Kyselee, tutkii ja testaa mahdollisuksia, kokeilee rajoja tutustuu aktiivisesti.

Sisäpiiriläinen (insider) –

Toimii luottavaisesti, on oma-aloitteinen ja kiintynyt paikkaan, osaa käyttää sen mahdollisuuksia luovasti ja monipuolisesti

Lapsen paikkasuhteen kolmessa kehitysvaiheessa luonnon tarjoumien käyttö ja aktiivinen toimijuus kasvavat vaihe vaiheelta.

Vaihe 1: Ulkopuolinen - tutustuja ja tarkkailija

Lapselle paikka ja sen toiminnot voivat aluksi tuntua vierailta ja jopa epämiellyttäviltä. Ulkopuolisessa vaiheessa lapsi ei vielä tunne paikkaa omakseen. Hän saattaa olla varautunut, pelätä luontoelementtejä (esim. ötököitä tai likaa) ja kysellä, milloin toiminta päättyy ja lähdetään kotiin. Lapsi osallistuu vain aikuisen ohjaamiin leikkeihin tai tehtäviin, eikä vielä osoita oma-aloitteisuutta tai syvempää kiinnostusta. Hänen kehonkielensä voi olla jännittynyt tai vetäytyvä, luonnossa tyypillisesti nojailee puihin ja hypistelee jotain (esim. neulasia tai lehtiä) käsissään. Tämä vaihe ei ole pysyvä – kun ympäristö ja toiminta tulevat tutummiksi, moni lapsi alkaa vähitellen kiinnostua ja osallistua aktiivisemmin.

Kasvattajan rooli:

Ulkopuolinen on vielä vieras. Lapsi saattaa arastella ympäristöä ja osallistuu toimintaan vain aikuisen kehotuksesta tai ohjauksessa. Tärkeintä on tarjota turvallinen ja kiireetön alku, jossa lapsi saa totutella uuteen paikkaan omaan tahtiinsa.

Anna aikaa ja näytä esimerkkiä. Lapsi kaipaa selkeitä ohjeita, vältä kuitenkin liiallista ohjaamista – kiinnostus herää usein hiljalleen ja oma-aloitteisuus kasvaa sen myötä. Paikkaan tutustumiseen yhdessä kannattaa käyttää aikaa ja vierailla samassa paikassa säännöllisesti.

Vaihe 2: Etsijä - innokas tutkija ja yhteyden rakentaja

Etsijän vaiheessa lapsi alkaa tutkia ympäristöään aktiivisesti ja osoittaa kiinnostusta luontokohteisiin, kuten ötököihin, kasveihin tai luonnonilmiöihin. Hän esittää kysymyksiä, havainnoi tarkasti luontoa ja osallistuu leikkiin ja toimintaan yhä innokkaammin. Lapsi myös etsii paikkaansa ryhmässä (jos paikalla on muita lapsia), ja kaverisuhteita luodaan esittelemällä taitoja.

Lapsi haluaa tulla huomatuksi: “Katso mitä osaan/löysin/huomasin!” tai “Tuleeko tästä hieno?” ovat tyypillisiä ilmauksia. Kun lapsi saa jotakin omaa – esimerkiksi oman kasvintaimen – hän alkaa kiintyä siihen ja sitä kautta myös paikkaan. Aikuisen herkyys havaita ja tukea tätä vaihetta on keskeistä: liian varhain katkaistu leikki voi keskeyttää tärkeän paikkasuhteen rakentamisen hetken.

Kasvattajan rooli:

Etsijä kiinnostuu ja osallistuu aktiivisemmin. Tunnista, milloin kiinnostus herää, ja tue sitä kysymyksillä sekä yhteisillä pohdinoilla luonnon yhteyksistä. Voit myös antaa pieniä tehtäviä ja tarjota tilaisuuksia vapaaseen leikkiin ja tutkimiseen. Aikuisen tehtävä on tunnistaa otolliset hetket, tukea ja kannustaa. Voit myös antaa lapselle jotain omaa hoivattavaa (kasvi, kummipuu, oma paikka). Älä katkaise leikkilisiä tilanteita liian aikaisin, vaan tue mielikuvitusta osallistumalla itsekin. Kiinnitä huomiota turvallisuutta edistäviin seikkoihin kysymyksin, ja sopikaa tarpeellisista turvasäännöistä yhdessä. Pidä kiinni ja muistuta tarvittaessa sovitusta asioista.

Huom! Hyvin nuorella etsijällä ei ole vielä kehittyntä **empatiakykyä**. Jos lapsi kiusaa tai vahingoittaa luontoa tai elävää olentoa, kyseessä on tärkeä *empatian oppitunti*. Lasta ei pidä torua, mutta tilanteeseen on hyvä pysähtyä yhdessä pohtimaan, miltä vahingoittaminen eliöstä tuntuu. Tavoitteena ei ole häpeä tai syyllisyys, vaan **luontoon liittyvän empatian ja vastuuntunnon herääminen**. Jokainen tällainen hetki on arvokas mahdollisuus harjoitella myötätuntoa ja ymmärrystä elämän monimuotoisuutta kohtaan.

Aikuinen voi:

Kuvata rauhallisesti, mitä tapahtui, ja auttaa lasta huomaamaan seuraukset:

“Katso, etanan kuori meni rikki – nyt se ei enää voi suojautua.”

Sanallistaa tunteita ja eläytyä tilanteeseen:

“Ehkä etana säikähti, kun on joku noin iso ja vahva sen vieressä.”

Kysyä lapselta avoimia kysymyksiä, jotka herättävät uteliaisuutta ja myötätuntoa:

“Miltä luulet, että etanasta tuntuu?”

Ohjata rakentavaan toimintaan:

Ehdota, että autetaan siirtämään ötökkä turvaan, rakennetaan maja hyönteisille tai seurataan eläintä rauhassa ilman koskemista. *“Katsotaan, minne se menee.”*

Vahvista lapsen myötätuntoa toimintaa:

“Et vielä tiennyt, että etanaa voi sattua. Ensi kerralla tiedät ja osaat paremmin.” Kiitä ja huomaa, kun lapsi toimii lempeästi tai uteliaasti luontoa kohtaan.

Vaihe 3: Sisäpiiriläinen - aktiivinen toimija

Sisäpiiriläisen vaiheessa lapsi tuntee olonsa paikassa kotoisaksi ja on oma-aloitteinen, utelias ja yhteistyökykyinen. Hän rakentaa merkityksellisiä suhteita paikkaan, kavereihin ja luontoon, keksii itse leikkejä, projekteja ja tehtäviä sekä hyödyntää luovasti paikan mahdollisuuksia – kuten puita, kasveja, polkuja ja rakennelmia. Luonto on leikin ja tutkimisen ympäristö, jossa mielikuvitus saa lentää.

Tässä vaiheessa lapsi voi kokea uppoutumista eli immersiota luontoon. Hän on syvästi keskittynyt tekemiseensä, ajantaju hämärtyy ja huomio suuntautuu voimakkaasti siihen, mitä juuri nyt tapahtuu. Lapsi on läsnä kehollisesti, aisteillaan ja tunteillaan – osa paikkaa, ei vain sen tarkkailija. Immersiokokemukset vahvistavat lapsen hyvinvointia, rauhoittavat mieltä ja syventävät paikkasuhdetta.

Immersionio - uppoutuminen luontoon

Immersioniolla tarkoitetaan tilaa, jossa lapsi uppoutuu syvästi leikkiin, tutkimiseen tai tekemiseen luonnossa. Lapsi on täysin läsnä hetkessä: huomio suuntautuu ympäristöön, mielikuvitus aktivoituu ja ajantaju voi hämärtyä. Luonto tarjoaa erinomaiset puitteet immersioniolla, koska luonto on avoin, moniaistinen ja jatkuvasti hieman muuttuva. Aikuisen tehtävänä on antaa tälle uppoutumiselle aikaa ja tilaa – olla keskeyttämättä turhaan.

Immersionion aikana lapsi:

- toimii keskittyneesti ja omaehtoisesti
- käyttää aistejaan monipuolisesti
- rauhoittuu ja kokee mielihyvää
- oppii ja oivaltaa huomaamattaan

Lapset luovat yhdessä pitkiä, jatkuvia ja yhteisiä mielikuvitusleikkejä ja jakavat havaintojaan luonnosta sekä keskenään että aikuisten kanssa. Paikka muuttuu yhä merkityksellisemmäksi, ja leikeissä syntyy omia maailmoja, jotka voivat jatkua jopa vuodesta toiseen.

Samalla alkaa vahvistua *biofilia*, eli lapselle luontainen myönteinen tunne- ja kiintymyssuhde luontoon. Luonto ei ole enää vain ympäristö, jossa ollaan, vaan jotain, josta pidetään huolta, jota kaivataan ja johon halutaan palata. Biofilia näkyy lapsen haluna suojella, vaalia ja ymmärtää luontoa sekä ilona, jonka luonnossa oleminen tuottaa.

Biofilia - rakkaus luontoon

Biofilia-käsitteen kehitti Edward O Wilson vuonna 1984. Biofilia tarkoittaa ihmiselle luontaista myönteistä tunne- ja kiintymyssuhdetta luontoon. Lapsella biofilia näkyy kiinnostuksena, ilona, hoivaavana suhtautumisena ja haluna olla luonnossa. Biofilia ei synny opetuksella tai ohjeilla, vaan kokemusten kautta. Kun lapsi kiintyy paikkaan ja kokee luonnon merkitykselliseksi, syntyy halu suojella ja vaalia sitä – nyt ja tulevaisuudessa.

Biofilia vahvistuu, kun lapsi:

- viettää aikaa luonnossa säännöllisesti
- saa kokea luontoa omaehtoisesti ja myönteisesti
- tuntee olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi

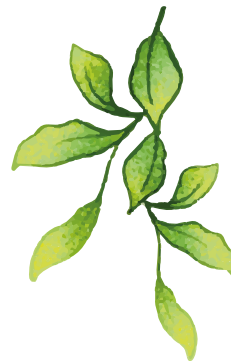

Lapsi ei ole enää vain toimintaan osallistuja, vaan myös paikan aktiivinen muovaaja ja yhteisön jäsen.

Kasvattajan rooli:

Sisäpiiriläinen on luonnossa kotonaan. Luova sisäpiiriläinen oppii jatkuvasti, ja ympäristö tarjoaa hänelle loputtoman aarreaditan. Tässä vaiheessa aikuisen kannattaa astua taustalle, havainnoida ja mahdollistaa – olla mukana ja turvana silloin kun tarvitaan, mutta ennen kaikkea antaa tilaa lapsen omalle toimijuudelle.

Anna tilaa lapsen omalle aloitteellisuudelle ja yhteisille projekteille. Osallistu kiinnostuneesti lasten havaintoihin ja leikkeihin, mutta älä ota niissä liikaa ohjaajan roolia. Tue paikkasuhteen jatkuvuutta palaamalla toistuvasti tuttuihin paikkoihin ja leikkeihin.

Ympäristö lapsen luontosuhteen mahdollistajana (YTE -teoria)

Lapsen luontosuhteen kehittymiseen vaikuttavat monet tekijät. Se, muuttuuko luontopaikka lapselle läheiseksi ja merkitykselliseksi, voi saada tukea tai estyä ympäristön, tilanteen ja lapsen omien kokemusten kautta. Näitä tekijöitä voidaan tarkastella myös teoreettisen mallin avulla. YTE-teoria (Laaksoharju, 2020) auttaa ymmärtämään, mikä kaikki vaikuttaa lapsen toimintaan, kun hän saapuu luonnonympäristöön.

Teoriassa tarkastellaan kolmea samanaikaisesti vaikuttavaa tekijää. Englanniksi malli tunnetaan nimellä IAO-theory (I = Impetus, A = Affordances, O = Obstacles).

YTE-teorian osatekijät

Y = Yllykkeet

Lapsen sisäiset tai tilannesidonnaiset motivaatio-tekijät.

Kyse voi olla lapsen omasta kiinnostuksesta, innostuksesta tai tarpeesta, mutta myös ulkoisesta tilanteesta, joka kutsuu toimintaan.

→ Mikä yllyttää lasta toimimaan juuri nyt?

T = Tarjoumat

Paikan tarjoamat mahdollisuudet toimintaan eli ympäristön fyysiset ja materiaaliset elementit.

Esimerkiksi puu, johon voi kiivetä, pensaikko, johon voi piiloutua tai kukka, josta voi tehdä koristeita.

→ Mitä ympäristö mahdollistaa?

E = Esteet

Tekijät, jotka haittaavat tai estävät toimintaa ja yhteyden syntymistä.

Esteitä voivat olla esimerkiksi kiire, tiukat rajoitukset, turvattomuus, kiusaaminen, pelot tai aikuisen kielteinen suhtautuminen.

→ Mikä estää lasta toimimasta tai viihtymästä paikassa?

Teorian yhtälö voi auttaa kasvattajaa tarkastelemaan lasten tarpeita ja tilannetta paikkalähtöisesti – esimerkiksi omassa pihassa, puutarhassa tai lähimetsässä. Sen avulla voidaan arvi-

oida, miten hyvin ympäristö tukee lapsen omaehtoista toimintaa ja luontosuhteen rakentumista. Teoria auttaa myös tunnistamaan ja vähentämään mahdollisia esteitä luontoyhteyden tieltä.

Yksinkertainen kaava:

Yllykkeet +
Tarjoumat -
Esteet

=

Toteutunut paikkasuhde

Kun lapsella on intoa ja tarvetta toimia, ympäristössä on kiinnostavia ja käytettävissä olevia luonnon elementtejä, eikä toiminnan tiellä ole liikaa esteitä, lapsi alkaa luonnostaan käyttää ympäristöä luovasti ja muodostaa siihen suhteen.

Paikkasuhde alkaa usein epävarmuudesta ja etsinnästä. Kun lapsi saa aikaa ja tukea, ja esteitä on vähän, hän voi kasvaa aktiiviseksi toimijaksi eli **sisäpiiriläiseksi**. Kun paikasta on tullut lapselle erityisen tärkeä ja tuttu, puhutaan **toiminnallisesta sisäpiiriläisyydestä** (behavioural insideness). Tällöin lapsi kokee paikan merkitykselliseksi ja omakseen – paikaksi, johon hän haluaa palata yhä uudelleen.

Mitä kasvattaja voi tehdä YTE-teorian pohjalta?

Teorian kolme kohtaa voivat auttaa kasvattajaa hahmottamaan lapsen tarpeita ja edellytyksiä toimintaan, arvioimaan lapsen tarpeisiin sopivia erilaisia luontoympäristöjä ja elementtejä sekä poistamaan lapsen luontokontaktien tieltä tarpeettomia esteitä.

1. Vahvista yllykkeitä (Y):

Tue lapsen luontaista uteliaisuutta ja aloitteellisuutta.

Anna aikaa ja tilaa omille projekteille ja leikille.
Mahdollista toistoa ja paluuta tuttuun ympäristöön – se vahvistaa kiinnittymistä.

2. Huomioi ja lisää tarjoumia (T):

Käytä monipuolista ympäristöä, jossa on erilaisia maastoja, kasveja ja eläimiä.

Salli materiaalien ja paikkojen muuntelu – esimerkiksi rakentelu risuista, polkujen teko tai kasvien hoitaminen.

Havainnoi, mitkä elementit lapsia vetävät puoleensa ja tarjoavat toiminnan mahdollisuuksia.

3. Poista tarpeettomia esteitä (E):

Vältä tarpeettomia aikatauluja ja sääntöjä.

Suhtaudu avoimesti lasten ideoihin – älä keskeytä herkästi alkavaa leikkiä tai tutkimista.

Huomioi lasten kokemukset ja pelot – tue turvallisuuden tunnetta ilman ylisuojelevuutta.

YTE-teorian avulla voit suunnitella ja arvioida toiminta- ja oppimisympäristöjä lasten näkökulmasta:

Mitkä asiat herättävät lasten kiinnostuksen?

Mitä paikka tarjoaa leikille, tutkimiselle ja kiinnittymiselle?

Mikä voisi estää tai häiritä lapsen omaa prosessia?

Pienillä muutoksilla voi olla suuri vaikutus siihen, kokeeko lapsi paikan merkitykselliseksi ja omakseen.

YTE kaavan osat (Yllykkeet + Tarjoumat - Esteet

= Totéutunut paikkasuhde)

Yllykkeet

Saavat lapsen innostumaan, toimimaan ja tutkimaan ympäristöä. Ne voivat syntyä lapsesta itsestään tai tilanteen vaikutuksesta.

Tarjoumat

Tarjoumat ovat paikan konkreettisia elementtejä, jotka mahdollistavat toimintaa ja kiinnittymistä paikkaan. Ne ovat fyysisiä, elollisia tai elottomia.

Esteet

Esteet voivat olla rakenteellisia, sosiaalisia tai psyykkisiä – ne estävät lasta käyttämästä tarjoumia ja vähentävät kiinnittymistä ympäristöön.

Henkilökohtaiset:

- Uteliaisuus
- Mielikuvitus ja luovuus
- Kiintymys luontoon
- Itsesäätely
- Itseluottamus
- Pätevyyden tunne, ryhmän hyväksyntä
- Seikkailunhalu ja jännitys

Paikkakohtaiset:

- Nurmikot, pellot
- Kivet, mäet
- Viljelysmaa
- Hedelmätarha
- Metsikkö, tiheikkö
- Pensaat
- Polut
- Vesi (esim. lammikot, purot)

Aikuisesta johtuvat:

- Kiire, tiukka aikataulu
- Vähäinen luontoaika
- Rajoittavat säännöt
- Aikuisvetoisuus, vapaan leikin keskeyttäminen tai puute
- Ylisuojelu, liialliset kiellot turvallisuuden takia
- Aikuisen pelko tai vastenmielisyys, joka tarttuu lapseen

Tilannesidonnaiset:

- Tuttuus (paikka tai ihmiset)
- Mahdollisuus vapaaseen leikkiin
- Kaverit
- Sää
- Tilanteesta nousevat ideat eli ns. “mahdollisuuksien ikkunat”

Elolliset:

Kasvillisuus:

- Monimuotoinen kasvilajisto
- Lehtipuut, havupuut
- Pensaat, perennat
- Syötävät ja viljeltävät kasvit

Eläimet

- Hyönteiset, etanat
- Matelijat
- Linnut
- Nisäkkäät

Muut esteet:

- Pelot, turvattomuuden tunne
- Taitojen tai kokemuksen puute
- Mielenkiinnon puute
- Tarjoumien puute tai sopimattomuus; köyhä ympäristö
- Kiusaaminen, ryhmäpaine – Digilaitteet
- Kavereiden puute
- Huonoksi koettu sää
- Lapsen omat rajoitteet (fyysiset tai psyykkiset)

ESIMERKKI 1:

YTE käytännössä - lähimetsä lapsen luontosuhteen foorumina.

Tilanne 1:

Ryhmä lapsia saapuu lähimetsään iltapäivällä. Osa lapsista juoksee innokkaasti eteenpäin, osa jää aikuisen lähelle ja tarkkailee ympäristöä rauhassa.

Y – Yllykkeet (mikä saa lapsen toimimaan?)

Yhdellä lapsella on tarve liikkua ja purkaa energiaa, toisella taas halu olla kavereiden kanssa. Joku innostuu kiipeilystä, toinen huomaa sammalen tai kepit maassa. Lapsen yllykkeet voivat liittyä uteliaisuuteen, mielikuvitukseen, sosiaaliin suhteisiin tai pelkkään tarpeeseen olla hetki rauhassa.

T – Tarjoumat (mitä ympäristö mahdollistaa?)

Metsässä on kaatuneita puita, joiden päällä voi tasapainoilla, tiheä kuusikko piiloleikkeihin, käpyjä ja oksia rakentamiseen sekä iso puu, jonka alle voi kokoontua. Ympäristö tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia eri lapsille – sama paikka vastaa erilaisiin tarpeisiin.

E – Esteet (mikä voi haitata toimintaa?)

Toimintaa voivat estää esimerkiksi kiire seuraavaan paikkaan, liian tiukat säännöt (“tuonne ei saa mennä”), aikuisen huoli tai pelko tai lapsen väsymys ja nälkä. Myös turvattomuuden tunne tai ristiriidat kavereiden kanssa voivat estää lasta heittäytymästä mukaan.

Kasvattajan rooli:

Kasvattaja havainnoi tilannetta ja tukee prosessia: hän antaa aikaa, sallii lasten omaehtoisen toiminnan, auttaa ristiriitailanteissa ja poistaa turhia esteitä. Tarvittaessa hän voi myös lisätä yllykkeitä esimerkiksi ehdottamalla yhteistä tutkimista tai pysähtymistä kiinnostavan löydön äärelle.

Lopputulos:

Kun lapsen yllykkeet ja ympäristön tarjoumat kohtaavat eikä esteitä ole liikaa, lapset alkavat käyttää metsää luovasti ja omalla tavallaan. Metsästä tulee paikka, jossa viihdytään, leikit jatkuvat ja paikkasuhde vahvistuu kerta kerralta.

ESIMERKKI 2:

YTE käytännössä - perhe lähimetsässä

Tilanne 2:

Perhe lähtee iltapäivällä lähimetsään. Mukana on kaksi lasta, 3- ja 7-vuotiaat. Vanhempi on varannut retkelle rauhallisesti aikaa, eikä ole tarkkaa suunnitelmaa siitä, mitä metsässä tehdään. 3-vuotias pysyttelee aluksi lähellä vanhempaa, koskettaa maata ja tarkkailee ympäristöä. 7-vuotias juoksee hieman edemmäs, kiipeää kiville ja etsii kiinnostavia paikkoja.

Y – Yllykkeet (mikä saa lapset toimimaan?)

3-vuotiaalla yllykkeet liittyvät turvallisuuden tunteeseen, aistikokemuksiin ja vanhemman läheisyyteen. Hän kiinnostuu kävyistä, kepeistä ja pehmeästä sammaleesta.

7-vuotiaalla yllykkeet liittyvät liikkumiseen, seikkailuun ja oman osaamisen kokeilemiseen. Hän haluaa kiivetä, tutkia ja keksiä leikkejä.

Sisarusten yllykkeet ovat erilaisia, mutta molemmilla on tarve toimia omalla tavallaan ja tulla nähdyksi.

T – Tarjoumat (mitä ympäristö mahdollistaa?)

Metsässä on polkuja, joiden varrella on kiviä ja kaatuneita puita. Yhden ison puun alla on suojaisa paikka istua. Maassa on keppejä, käpyjä ja lehtiä

rakentamiseen ja keräilyyn.

Sama ympäristö tarjoaa:

- 3-vuotiaalle rauhallisia tutkimisen ja leikin mahdollisuuksia
- 7-vuotiaalle tilaa liikkua, kiipeillä ja rakentaa mielikuvitusleikkejä.

E – Esteet (mikä voi haitata toimintaa?)

Esteitä voivat olla esimerkiksi vanhemman kiire, huoli pienemmän turvallisuudesta tai sisarusten välinen ristiriita. Myös väsymys, nälkä tai kylmyys voivat vaikuttaa lasten haluun toimia.

Jos vanhempi kieltää kaiken kiipeilyn tai vaatii lapsia pysymään koko ajan yhdessä, lasten omaehtoinen toiminta voi tyrehtyä.

Vanhemman rooli:

Vanhempi havainnoi lasten toimintaa ja antaa molemmille tilaa toimia ikätasoisesti. Hän pysyttelee 3-vuotiaan lähellä, mutta sallii 7-vuotiaalle hieman enemmän vapautta. Vanhempi sanoittaa lasten tekemistä, kannustaa ja auttaa tarvittaessa sisaruksia löytämään yhteistä tekemistä – esimerkiksi rakentamaan yhdessä ”kodin hiirille” puun juurelle.

Tarvittaessa vanhempi poistaa esteitä: pysähtyy hetkeksi, tarjoaa välipalaa tai rauhoittaa ristiriitatilanteen.

Lopputulos:

Kun molempien lasten yllykkeet saavat vastakaikua ympäristön tarjoumista eikä esteitä ole liikaa, lapset alkavat käyttää metsää luovasti ja omalla tavallaan. Metsästä tulee perheelle tuttu ja mieluisa paikka, johon on helppo palata yhä uudelleen. Paikkasuhde vahvistuu sekä yksilöllisesti että yhteisenä kokemuksena – ja luontosuhde kasvaa osaksi perheen arkea.

Aikuisen merkitys luontosuhteen tukemisessa

Lasten Luontolähde -hankkeen kasvattajille suunnatussa luontosuhdekyselyssämme kysyttiin, mitkä ovat *parhaita keinoja edistää lapsen luontosuhteen kehittymistä*. Kasvattajien vastausten perusteella **aikuisilla on keskeinen rooli lapsen luontosuhteen syntymisessä ja vahvistumisessa**.

Parhaat keinot edistää lapsen luontosuhdetta:

1. Tärkeimmäksi keinoksi nousee **yhteinen aika luonnossa** – toistuvat, kiireettömät luontohetket aikuisen kanssa auttavat lasta tutustumaan luontoon turvallisesti ja luontevasti. Kun aikuinen osallistuu luonnossa olemiseen myönteisesti, havainnoi ympäristöä yhdessä lapsen kanssa ja näyttää esimerkkiä, se kannustaa lasta tutkimaan ja leikkimään luonnossa rohkeasti ja kiinnostuneesti.
2. Toiseksi aikuisen oma **luontomyönteinen asenne**, arvostava ja kunnioittava puhe luonnosta sekä kokemusten jakaminen eri vuodenaikoina, sääoloissa ja ryhmissä syventävät lapsen luontosuhdetta. Aikuisen myötäelävä asenne ja halu kulkea luonnossa

yhdessä lapsen tahdissa vahvistavat luottamusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta luontoon – ja samalla myös aikuiseen.

3. Kasvattajat painottavat myös **luontoympäristöjen saavutettavuutta ja arkipäiväistämistä**. Lähiluonnon tulisi olla helposti tavoitettavissa ja sen tulisi kuulua osaksi lapsen arkea päiväkodeissa, kouluissa ja kotona. Monimuotoiset kokemukset erilaisissa luontoympäristöissä – perheen, ryhmän tai yksin – rikastuttavat suhdetta luontoon eri näkökulmista. Tämä kohta peräänkuuluttaa lasten ympäristöistä päättävien vastuuta huomioida lasten mahdollisuudet päästä luontokontaktiin.

4. Lisäksi on tärkeää, että aikuinen **rohkaisee, tukee ja selittää** – avaa lapselle luonnon ilmiöitä ja auttaa rakentamaan ymmärrystä siitä, miten ihmiset ovat osa luontoa. Pelottelun sijaan tulisi luoda myönteisiä kokemuksia ja välttää tarpeetonta rajoittamista, jotta luonto näyttäytyy lapselle paikkana, jossa voi olla, leikkiä ja oppia.

5. Vastaajista osa nosti esiin myös **kasvatusjärjestelmien vastuun**: ympäristökasvatuksen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa ja kouluissa, perheiden tukeminen luontoretkeilyyn sekä kaupunkiluonnon saavutettavuuden ja monimuotoisuuden parantaminen ovat rakenteellisia keinoja tukea lasten luontosuhdetta laajemmassa mittakaavassa.

Mitä tutkimus sanoo?

Tutkimustieto vahvistaa kasvattajien näkemykset: **aikuisten toiminta, asenteet ja luontokosketuksen mahdollistaminen ovat keskeisiä tekijöitä** luontosuhteen syntymisessä ja vahvistumisessa lapsuudessa. Muutamia esimerkkejä:

1. Aikuisen esimerkki ja vuorovaikutus

Chawla (2015, 2020) on laajasti tutkinut lasten luontosuhteen rakentumista ja korostaa, että **aikuisen myönteinen asenne ja esimerkki ovat keskeisiä tekijöitä**. Lapsen luontosuhde rakentuu vahvimmin, kun hän jakaa luontokokemuksia **turvallisen ja luonnossa viihtyvän aikuisen kanssa**. Tällaiset jaetut kokemukset lisäävät lapsen tunnetta luonnon tuttuudesta ja turvallisuudesta.

Barrable ja Booth (2020) painottavat, että aikuisten emotionaalinen sävy – esimerkiksi innostus, uteliaisuus tai pelokkuus – vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisena lapsi luonnon kokee.

2. Varhaislapsuuden luontokokemukset luovat perustan

Tutkimukset osoittavat, että varhaiset ja toistuvat luontokokemukset ennustavat **myönteistä ja kestävää luontosuhdetta aikuisuudessa** (Chawla, 2015; Tillmann et al., 2018). Näiden kokemusten syntymisessä aikuinen on lähes aina mukana: vanhempi, kasvattaja tai opettaja **mahdollistaa, ohjaa, kannustaa ja mallintaa** toimintaa luonnossa.

3. Monipuoliset ja saavutettavat luontoympäristöt

Tutkimusten mukaan tärkeää ei ole pelkästään *luonnossa oleminen*, vaan myös *miten ja kenen kanssa ollaan*. Ernst et al. (2021) korostavat, että **myönteiset kokemukset monimuotoisissa ympäristöissä** tukevat empatian kehittymistä luontoa kohtaan. Aikuinen voi mahdollistaa kokemuksia sekä lähiluonnossa että retkillä, tarjoten samalla tietoa, sanoja ja merkityksiä kokemuksille.

4. Aikuisen rooli pelkojen lievittämisessä

Luontosuhteen esteenä voivat olla **aikuisen tai lapsen pelot tai epävarmuudet**, joihin aikuinen voi vaikuttaa omalla asenteella ja rauhallisella ohjauksella (Fyfe-Johnson et al., 2021). Lapselle luonnon pelottavuus voi olla opittua – esimerkiksi jos aikuinen kieltää tutkimasta ötököitä tai pelkää likaa, lapsi voi sisäistää luonnon epämiellyttävänä tai uhkaavana. Omat pelot myös siirtyvät herkästi lapseen.

5. Hidastaminen ja läsnäolon malli

Usein keskitytään siihen, että *mennään* luontoon, mutta lapsen luontosuhteen kehittymisen kannalta ratkaisevaa on myös **aikuisen kyky pysähtyä, olla läsnä ja seurata lapsen rytmii**. Aikuinen voi tietoisesti hallita omaa tarvettaan edetä, opettaa tai ohjata – ja sen sijaan *olla vain lapsen kanssa luonnossa*, ihmetellen yhdessä pieniä yksityiskohtia (esim. mätänevä lehti, muurahaispolku, kosteus kivessä). Tällainen läsnäolon harjoitus on samalla voimakas *mindfulness-kokemus*, joka syventää tunnetta

luonnon elvyttävyydestä ja palauttavasta voimasta. Tämä liittyy ns. slow pedagogy -ajatteluun (Stoltz & Lund, 2021) sekä Chawlan (2020) tutkimukseen merkityksellisistä lapsuuden luontokokemuksista.

6. Kasvatusjärjestelmän vastuu: arkipäiväisyys ja tasa-arvo

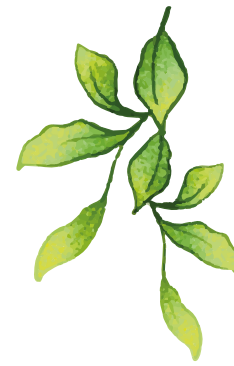
Puhakka (2023) ja Salonen (2023) korostavat, että aikuisen lisäksi **varhaiskasvatuksen, koulun ja kaupunkiympäristön rooli on ratkaiseva**. Lapset tarvitsevat yhdenvertaiset mahdollisuudet tutustua luontoon. Aikuisen tehtävä on **arkipäiväistää luontoa**, tuoda se osaksi kasvatusta ja mahdollistaa monenlaisia kokemuksia – myös kaupunkiympäristössä.

Yhteenveto tutkimustiedosta

Tutkimusten perusteella aikuinen voi tukea lapsen luontosuhdetta:

- Olemalla läsnä ja jakamalla kokemuksia
- Näyttämällä esimerkkiä ja innostamalla
- Vahvistamalla turvallisuuden tunnetta ja luottamusta
- Tarjoamalla sanoja, tietoa ja tarinoita luonnosta
- Mahdollistamalla monipuoliset kokemukset ja havainnot eri ympäristöissä
- Arkipäiväistämällä luonnon osaksi elämää ja kasvatusta
- Tukemalla lapsen tapaa olla luonnossa (ns. luontoidentiteetti)

PIA-malli: Luontosuhteen tukemisen periaatteet

Kerätessään aineistoa väitöskirjaansa lasten puutarhaleireillä Taina Laaksoharju huomasi, kuinka merkittävästi aikuisen oma asenne ja toiminta vaikuttavat lasten käyttäytymiseen luonnossa. Esimerkiksi se, miten aikuinen vastaa lapsen huomioihin, suhtautuu omiin luontoon liittyviin pelkoihinsa (kuten ampieisiin tai hiiriin), kiireeseen ja hoputtamiseen tai riskeihin ja vaaran kokemuksiin, muokkaa lapsen tapaa olla luonnossa ja rakentaa suhdetta siihen.

Näiden havaintojen pohjalta syntyi **PIA-malli**, joka tarjoaa käytännönläheisen viitekehyksen kaikille, jotka työskentelevät tai viettävät aikaa lasten kanssa luonnossa ja haluavat tukea lapsen luontosuhteen kehittymistä. Malli auttaa suuntaamaan huomiota arjen pieniin, mutta merkityksellisiin valintoihin ja omaan tapaan olla lapsen kanssa luonnon äärellä.

Mallin kolme näkökulmaa – **paikka**, **intentio** ja **aika** – auttavat vahvistamaan lasten luontosuhdetta arjen lomassa joka päivä. Kun kiinnitetään tietoisesti huomiota jokaiseen tekijään, voidaan vahvistaa lapsen myönteistä kokemusta luonnosta – ilman suorittamista tai erityisiä välineitä.

Pia-mallista on tehty mukavat vinkkikortit inspiraatioksi kaikille lasten kanssa aikaa viettäville. Niistä löytyy konkreettisia esimerkkejä siitä, miten PIA-mallia voi soveltaa arjessa. Löydät linkin kortteihin oppaan lopusta.

1 Paikkalähtöisyys: Lapselle merkityksellinen luontoympäristö on tuttu

Luontoa löytyy myös kaupunkien keskeltä. Lapsen luontosuhde syvenee parhaiten tutussa ja usein toistuvassa paikassa, jossa hän saa liikkua, leikkiä ja havainnoida ympäristöään rauhassa. Etsikää jostain riittävän läheltä yhdessä paikka, jossa luonnon elementit ovat läsnä – kasvit, hyönteiset, kivet, puut – ja tehkää siitä lapselle läheinen. Pidä mielessä myös tarjoumat: kun ympäristö tarjoaa monipuolisia, kiinnostavia, muunneltavia ja saavutettavia luonnonelementtejä, jotka tarjoavat paljon toimintamahdollisuuksia, lapsi **kiintyy paikkaan, saa onnistumisen kokemuksia ja kokee olevansa osa jotain suurempaa**. Näin syntyy aito, pitkäkestoinen luontosuhde.

Tutki ja keskustele. Havainnoikaa ympäristöä ja pohtikaa yhdessä, mikä tekee paikasta ainutlaatuisen. Esitä kysymyksiä, jotka herättävät uteliaisuutta ja kannustavat lapsia jakamaan havaintojaan.

Riski, ei vaara. Näytä, mitä luonnossa kannattaa varoa, mutta vältä liioittelemasta vaaroja. Anna lasten kokeilla taitojaan ja ottaa hallittuja riskejä turvallisessa ohjauksessa yhdessä pohdiskellen.

Palaa paikkaan yhä uudelleen. Vieraile tutussa luontopaikassa säännöllisesti, eri vuodenaikoina ja sääolosuhteissa. Tämä vahvistaa lapsen kiintymystä ja luonnollista suhdetta kasvu-ympäristöönsä.

Käytä kaikkia aisteja. Kiinnitä huomio aisteihin, kuten kuunnelkaa silmät suljettuina tai tunnustelkaa erilaisia kasveja. Tällainen läsnäolon harjoittelu syventää yhteyttä luontoon.

Salli aito kontakti. Likaiseksi tuleminen kuuluu luonnossa olemiseen. Varmista, että lapsilla on sopivat vaatteet tai vaihtovaatteita mukana.

Tue omistajuutta. Anna lapselle mahdollisuus luoda oma suhde paikkaan – hoidettava kasvi, nimetty puu tai vaikkapa kastemadon elämän tutkiminen voi luoda syvän kiintymyksen tunteen. Oman mielikuvitus leikkimaailman rakentaminen osoittaa, että lapsi on kasvattanut juuret paikkaan.

Anna leikin johdattaa. Luonnossa tapahtuva leikki tukee lapsen luontosuhdetta parhaiten. Valmiit lelut eivät ole välttämättömiä – luonnonmateriaalit tarjoavat rajattomia mahdollisuuksia mielikuvitukselliselle leikille.

2

Inténtio: Lapsilähtöinen ja kunnioittava ohjaus

Kasvattajan oma asenne ja intentio (~ aikomus) vaikuttavat ratkaisevasti siihen, miten luontosuhdetta tuetaan. Kun asetetaan lapsen puolelle, toimii selkeästi, rauhallisesti ja luonnon kunnioittamista mallintaen. On hyvä muistaa, että **luontosuhteen tukemisessa aikuisen tehtävä on mahdollistaa ja suojata, ei ohjata liikaa.** Anna siis tilaa oivalluksille, pysähdy katsomaan mitä lapset itse tekevät. Tue tunnetta siitä, että ympäristö kutsuu, hyväksyy ja antaa luvan toimia. Tällöin luonto ei ole vain etäältä

Paikkalähtöisyys:

Opimme siitä mitä näemme, tunneimme ja koskemme. Paikan luonto opettaa meitä.

Inténtio

Olen puolellasi opastamassa, ihmetellään yhdessä.

Aika

Säännöllinen, joustava tilanneherkkä

► PIA -malli lapsen luontosuhteen tukemiseksi.
Copyright: Laaksoharju, T. 2024

katsottava opetuksen väline, vaan kokemuksellinen yhteyden ja toiminnan lähde.

Luottamus ja myönteisyys. Ole reilu, selkeä ja ennakoitava – samalla empaattinen ja kiinnostunut lapsen kokemuksista. Lapsi tarvitsee tunnetta siitä, että hänen näkökulmaansa arvostetaan.

Rauhoita pelot. Jos sinulla on henkilökohtaisia pelkoja jotakin eläintä kohtaan, tiedosta ne äläkä siirrä niitä lapseen. Kunnioita kaikkea elollista, myös niitä eläimiä, joita ihmiset joskus pitävät epämiellyttävinä.

Pidä tavoitteet maltillisina. Yksi opetuksellinen tavoite kerrallaan riittää. Keskity hetkeen ja lapsen luontokokemukseen – oppiminen tapahtuu parhaiten silloin, kun lapsi on itse kiinnostunut ja mukana.

Ole avoin lasten ideoille. Anna lasten vaikuttaa suunnitteluun ja rohkaise heitä tuomaan esiin omia näkökulmiaan ja toiveitaan. Tämä lisää osallisuuden ja merkityksellisyyden tunnetta.

Vältä sukupuoliroolien korostamista. Anna tilaa yksilöllisyydelle – lapset suhtautuvat luontoon yksilöllisesti monin eri tavoin. Tue jokaista lasta omalla polullaan.

Salli mielikuvitus ja leikillisuus. Tehtävät voidaan toteuttaa leikkinä – sadut, roolileikit ja tarinallisuus auttavat lasta uppoutumaan aiheeseen ja luomaan henkilökohtaisen yhteyden luontoon.

Luonnon kunnioittaminen kehittyy pikkuhiljaa aikuisen mallin ja esimerkin kautta. Ohjaa lasta olemaan vahingoittamatta tai roskaamatta luontoa empatialla.

3

Aika: Luontosuhde vaatii aikaa ja toistoa

Luonnon kanssa syntyvä yhteys rakentuu ajan kanssa. Lapsi tarvitsee toistoa, rauhallista olemista ja tilaa omalle rytmilleen luonnossa. Kiireinen tai liian tiivis aikataulu ei mahdollista havainnoimisesta syntyvää syvällistä luontokokemusta.

Anna aikaa tutustua. Uudessa paikassa ensimmäinen vaihe on tutustuminen – ensin ympäristöön, sitten toisiin lapsiin. Tue ryhmän muodostumista ja turvallisuuden tunnetta.

Hyväksy prosessi. Lapsi ei aina näytä heti innostusta. Tarvitaan useampia kertoja ennen kuin oma-aloitteisuus ja keskittyminen lisääntyvät ja paikka alkaa tuntua läheiseltä. Luontosuhde rakentuu vaiheittain ja yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Anna tilaa omalle tutkimiselle. Lapsilähtöinen tutkiminen ja leikki ovat arvokkaita. Jos tilanne on turvallinen, pysyttele taustalla ja anna lasten viedä toimintaa eteenpäin.

Tartu hetkeen. Luonnossa voi tapahtua yllättäviä asioita – lintu laskeutuu lähelle, sieni löytyy puun juurelta, sadepisarat alkavat ropista. Pysähdy yhdessä lasten kanssa näihin hetkiin.

Kysele ja ihmettele. Älä tarjoa heti oikeaa vastausta – ohjaa lasta tutkimaan, kokeilemaan ja tekemään omia havaintojaan.

PIA -mallin osatekijä

MILLAINEN?

Toivottavat ominaisuudet (esimerkkejä)

Paikkalähtöisyys

Alue, joka löytyy läheltä

Paikka on...

Lähellä, paikallinen, tuttu, monimuotoinen, moniaistinen, saavutettava, muokattavissa, runsas, puustoinen, vaihteleva, elävä, kasvipeitteinen

Intentio

Asenne, joka määrittää luonnossa vietettyä aikaa

Intentio on...

Salliva, joustava, positiivinen, kiireetön, kiinnostunut, utelias, dialoginen, sensitiivinen, ei-suorittava, lapsilähtöinen, kuunteleva, hyväksyvä, turvallinen, läsnäoleva, kannustava, luontoa kunnioittava, esimerkillinen, aloitteellinen, huomioiva

Aika

Riittävästi läsnäolevaa aikaa havainnoida, tutkia ja pysähtyä.

Aika on...

Säännöllinen, ikätasoinen, toistuva, joustava, riittävä, arkeen sopiva, ennakoitava, läsnäoleva, kokemuksellinen, vuodenaikaan ja säähän sopiva, pitkäkestoinen, ihmettelyn mahdollistava

Lopuksi

Toivottavasti olet saanut tästä oppaasta inspiraatiota ja kannustusta lähteä ulos lapsen tai lasten kanssa viettämään aikaa, joka virkistää teitä molempia. Arjen kiireessä houkutus nipistää ulkoilusta aikaa askareisiin tai muihin harrastuksiin voi olla suuri. Kieltämättä syksyn tai talven viimassa tai sateessa kotisohvan pehmeä syleily vetää myös puoleensa. Totuus kuitenkin on, että harvemmin sitä ulkoilun jälkeen palaa kotiin harmistuneena vaan päinvastoin posket punaisina ja mieli ja keho virkistyneinä.

Jos arki tuntuu liian täyteen ahdetulta, kannattaa tarkastella, voisiko jotain jättää pois, jotta tilaa vapaalle ulkoilulle vapautuisi. Etenkin, jos lapsella on useampi ohjattu harrastus, voi vapaalle mielikuvitusta ja luovuutta ruokkivalle leikkiajalle luonnossa olla tarvetta.

Kun pienen lapsen kanssa on luonut luonnossa vietetystä ajasta tavan ja se tuntuu hänelle omalta ja luontevalta ympäristöltä, lapsi hakeutuu kasvaessaan luontoon itsenäisesti. Usein mukaan tulevat luontoharrastukset kuten kalastus, partio, hiihto tai vaikka maastopyöräily. Eikä tuo suhde tule katkeamaan aikuiseenäkään, vaan luonto on läsnä koko elämänkaaren merkityksellisenä ja rakkaana hyvinvoinnin lähteenä.

Muista, että sinä kasvattajana olet täysin riittävä. Ei tarvitse osata selittää tai nimetä lapselle jokaista luonnonilmiötä tai kasvilajia. Riittää, kun olet kiinnostunut – voitte oppia luonnon ihmeistä yhdessä. Lopulta kyse ei ole suurista retkistä upeisiin maisemiin,

oikeista vastauksista tai täydellisistä olosuhteista. Luontosuhde rakentuu pienistä hetkistä: samasta polusta, tutusta puusta, yhteisestä ihmetyksestä ja siitä, että on lupa olla rauhassa. Jokainen kerta luonnossa on arvokas – silloinkin, kun aikaa on vähän tai mieli on väsynyt.

Luonto ottaa vastaan sellaisena kuin on. Kun kuljet lapsen rinnalla, annat samalla itsellesi luvan pysähtyä, hengittää ja kuulua osaksi elävää maailmaa. Se on lahja, joka kantaa molempia pitkälle – nyt ja tulevaisuudessa.

Viitteet

Arola, T., Aulake, M., Ott, A., Lindholm, M., Kouvonen, P., Virtanen, P., & Paloniemi, R. (2023). The impacts of nature connectedness on children's well-being: A systematic literature review. *Journal of Environmental Psychology*, 85, 101913. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101913>

Barrable, A., & Booth, D. (2020). Increasing nature connection in children: A mini review of interventions. *Frontiers in Psychology*, 11, 492. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00492>

Barrable, A., Friedman, S., Tam, K.-P., & Papadatou-Pastou, M. (2024). Nature connection and wellbeing in children and adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Global Environmental Psychology*. <https://doi.org/10.23668/psycharchives.14858>

Chawla, L. (2015). Benefits of nature contact for children. *Journal of Planning Literature*, 30(4), 433–452. <https://doi.org/10.1177/0885412215595441>

Chawla, L. (2020). Childhood nature connection and constructive hope: A review of research on connecting with nature and coping with environmental loss. *People and Nature*, 2(3), 619–642. <https://doi.org/10.1002/pan3.10128>

Ernst, J., McAllister, K., Siklander, P., & Storli, R. (2021). Contributions to sustainability through young children's nature play: A systematic review. *Sustainability*, 13(13), 7443. <https://doi.org/10.3390/su13137443>

Fyfe-Johnson, A. L., Hazlehurst, M. F., Perrins, S. P., Bratman, G. N., Thomas, R., Garrett, K. A., Hafferty, K. R., Cullaz, T. M., Marcuse, E. K., & Tandon, P. S. (2021). Nature and children's health: A systematic review. *Pediatrics*, 148(4), e2020049155. <https://doi.org/10.1542/peds.2020-049155>

Gill, T. (2014). The Benefits of Children's Engagement with Nature: A Systematic Literature Review. *Children, Youth and Environments*, 24(2), 10–34. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.24.2.0010>

Haahtela, T. (2019). The biodiversity hypothesis. *Duodecim*, 135(20), 2135–2141.

Häyrinen, L., & Pynnönen, S. (2020). A review of the concepts and measurements for connection to nature and environmentally responsible behaviour—a call for research on human–forest relationships. *Current Forestry Reports*, 6(4), 323–338. <https://doi.org/10.1007/s40725-020-00131-6>

Kellert, S. R. (2002). Experiencing nature: Affective, cognitive, and evaluative development in children. *Children and nature: Psychological, sociocultural, and evolutionary investigations*, MIT Press. s. 117–151.

Kiviranta, L., Lindfors, E., Ränkkö, M.-L., & Luukka, E. (2023). Outdoor learning in early childhood education: Exploring benefits and challenges. *Educational Research*, 66(1), 102–119. <https://doi.org/10.1080/00131881.2023.2285762>

Kuo, M., Barnes, M., & Jordan, C. (2022). Do experiences with nature promote learning? Converging evidence of a cause-and-effect relationship. *High-quality outdoor learning*, (s. 47–66). <https://doi.org/10.1080/00131881.2023.2285762>

Laaksoharju, T. (2020). A children's garden: Connectedness to place through affordances: a Grounded theory. University of Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/313995>

Puhakka, R. (2023). Ulkona opettamisen vaikutukset lasten fyysiseen hyvinvointiin. In A. Kaasinen & U. Myllyniemi (Eds.), *Ulkona opettamisen käsikirja* (s. 80–86). PS-kustannus.

Salonen, K. (2023). Ulkona opettamisen psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset. In A. Kaasinen & U. Myllyniemi (Eds.), *Ulkona opettamisen käsikirja* (s. 87–97). PS-kustannus.

Sobel, D. (2004). *Place-based education: Connecting classrooms and communities*. The Orion Society.

Faber Taylor, A., & Kuo, F. E. (2009). Children With Attention Deficits Concentrate Better After Walk in the Park. *Journal of Attention Disorders*, 12(5), 402–409. <https://doi.org/10.1177/1087054708323000>

Tillmann, S., Tobin, D., Avison, W., & Gilliland, J. (2018). Mental health benefits of interactions with nature in children and teenagers: A systematic review. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 72(10), 958–966. <https://doi.org/10.1136/jech-2018-210436>

Wells, N. M., & Evans, G. W. (2003). Nearby Nature: A Buffer of Life Stress among Rural Children: A Buffer of Life Stress among Rural Children. *Environment and Behavior*, 35(3), 311–330. <https://doi.org/10.1177/0013916503035003001>

Wiens, V., Kyngäs, H., & Pölkki, T. (2016). The meaning of seasonal changes, nature, and animals for adolescent girls' wellbeing in northern Finland: A qualitative descriptive study. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 11(1), 30160. <https://doi.org/10.3402/qhw.v11.30160>

Wilson, E. O. (1986). *Biophilia*. Harvard university press. ISBN: 9780674074422, 0674074424

Tyrväinen, L., Lanki, T., Sipilä, R., & Komulainen, J. (2018). Mitä tiedetään metsän terveyshyödyistä? *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim*, 134(13), 1397–1403. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2018/13/duo14421>

Kortit ja kirjat ovat saatavilla myös painettuna!

Ne toimivat hyvänä apuna luontoretkien ja -leikkien ohjaamisessa.

lapinlahdenlahde.fi/kauppa

Lasten luontosuhteen tukeminen

– **opas kasvattajille** on kehitetty kasvattajien, opettajien ja vanhempien tueksi Pro Lapinlahti mielen-terveysseuran Lasten Luontolähde-hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja tukea aikuisia sen mahdollistajina.

Opas rohkaisee pysähtymään, havainnoimaan ja löytämään luonnon mahdollisuuksia myös lähiympäristön pienistä vihreistä paikoista – ennen kaikkea lähtemään yhdessä ulos. Luontosuhde rakentuu arjen kokemuksista, lapsen omaa toimijuutta kunnioittaen. Luontoaika vahvistaa koko perheen hyvinvointia.

Seikkailu odottaa ulkona.

Lasten Luontolähde on osa Lapinlahden Lähteen Kaupunkiluontokeskuksen toimintaa. Hanke on saanut ympäristöministeriön ympäristökasvatuksen ja -valistuksen valtionavustuksen, jonka on myöntänyt Keski-Suomen elinvoimakeskus.

ISBN 978-952-88-1990-5